

Självrapporterade alkoholvanor i Sverige 2004–2020

CAN Rapport 204

Ulf Guttormsson

Förord

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, är ett nationellt kompetenscentrum inom ANDTS-området. Vårt uppdrag är att sprida kunskap om konsumtions- och skadeutvecklingen av alkohol och andra droger i samhället. Det gör vi genom undersökningar, sammanställningar och forskning, men även via kunskapshöjande insatser. Våra större återkommande nationella undersökningar är Skolelevers drogvanor, Monitormätningarna samt Vanor och konsekvenser.

CAN är en del av civilsamhället med omkring 50 medlemsorganisationer. CAN:s styrelse utses av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), Vetenskapsrådet, Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och årsmötet. Regeringen utser ordförande och ersättare.

Monitormätningarna startades i juni år 2000. Sedan CAN övertog mätningarna 2013 har vi årligen publicerat rapporter om anskaffning samt konsumtionsmönster för alkohol respektive tobak. Det övergripande syftet är att ge en bild av den totala alkohol- och tobakskonsumtionen i Sverige, inklusive de delar som kommer från oregistrerade källor. Frågor om konsumtionsvanor har successivt införts i mätningarna, liksom frågor om tobak, medan anskaffning av alkohol har mätts sedan starten.

Alkoholanskaffningsrapporterna ger bilden av den totala faktiska alkoholförbrukningen, medan denna rapport har det specifika syftet att, med hjälp av självdeklarerade uppgifter, redovisa konsumtionen i olika befolkningsgrupper. Rapporten har författats av Ulf Guttormsson och den bygger på tidigare publicerade Monitorrapporter om självrapporterade alkoholvanor. Årets publikation ägnar särskild uppmärksamhet åt metodutveckling. Nytt för 2020 är att det möjliggjorts för respondenterna att fylla i sina svar via mobiltelefon samtidigt som viktningen av det insamlade datat har förfinats. Vilken betydelse detta haft för resultatens jämförbarhet över tid behandlas i metodavsnittet.

Den del av Monitormätningarna som berör anskaffning och konsumtion av alkohol har finansierats av Systembolaget, medan tobaksdelen finansieras av Socialdepartementet. Ida Ömalm Ronvall och Anette Palmquist har stått för korrekturläsning. CAN vill passa på att tacka alla som har deltagit i frågeundersökningen eller på annat sätt bidragit till studiens genomförande under åren.

Stockholm, oktober 2021

Charlotta Rehnman Wigstad
Direktör CAN

Innehåll

Sammanfattning	4
1. Inledning och rapportens upplägg	6
2. Resultat	8
Icke-konsumenter av alkohol	8
Alkoholkonsumenter	9
Alkoholkonsumtionens storlek.....	10
Mängd per dryckestillfälle	14
Högekonsumenter och högekonsumerad alkohol.....	15
Intensivkonsumenter.....	16
Riskkonsumenter	18
Alkoholdrycker	19
Regionala skillnader	21
Temporala variationer	24
3. Avslutande diskussion	29
4. Referenser	31
Bilaga 1: Metod	33
Inledning	33
Om frågeundersökningsmetodik.....	33
Urval och täckning	34
Intervjumetoder	35
Bortfall och viktning	37
Sammanfattning metodförändringar 2019–2020.....	40
Databearbetningar	41
De olika konsumtionsmått	44
Bilaga 2: Tabellbilaga, www.can.se	

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN

ISBN: 978-91-7278-332-4 (pdf)

urn:nbn:se:can-2021-11 (pdf)

Sammanfattning

Av resultaten framgår det att 3 av 4 i den vuxna befolkningen (17–84 år) dricker alkohol minst en gång under en 30-dagars-period. Räknet i liter ren alkohol har årskonsumtionen sjunkit, mer eller mindre successivt, mellan 2004 och 2019. Pandemiåret 2020 innebar ytterligare en minskning av årskonsumtionen. Då sjönk den med närmare 7 procent jämfört med 2019. Det är en förhållandevis stor nedgång från ett år till ett annat.

Minskningen i den självrapporterade alkoholanvändningen stämmer väl överens med resultaten för den faktiska alkoholförbrukningen, enligt Monitormätningens tidigare rapport om den totala anskaffningen för motsvarande period. Minskat resande och socialt umgänge, liksom färre restaurangbesök, var de främsta förklaringarna till nedgången.

Under 2020 minskade konsumtionen i ungefär samma omfattning för både män och kvinnor. Även för tre av undersökningens fyra åldersgrupper kunde nedgångar noteras. Årskonsumtionen i den fjärde åldersgruppen, 65–84-åringar, ökade å andra sidan något under 2020 (med 4 procent).

Sett över undersökningens dryga 15 år har det skett en utjämning i alkoholkonsumtion mellan olika grupper. Exempelvis dricker män och kvinnor mer lika idag. Det beror huvudsakligen på att männens konsumtion har sjunkit över tid medan kvinnornas konsumtion har förblivit relativt oförändrad. Samtidigt dricker män fortfarande nästan dubbelt så stora mängder som kvinnor gör. För män består konsumtionen till över hälften (52 procent) av öl. För kvinnor är vin den dominerande drycken (67 procent av konsumtionen).

Även åldersgrupperna har närmat sig varandra över tid, vilket beror på två motverkande rörelser. Medelålders har uppvisat vissa konsumtionsminskningar. Men framför allt dricker den yngsta åldersgruppen (17–29 år), som traditionellt är den grupp som har högst konsumtion, klart mindre nuförtiden. Samtidigt har 65–84-åringarna ökat sin årliga konsumtionsvolym sedan 2004. Det kan konstateras att i början av tidsperioden var alkoholkonsumtionen i den yngsta åldersgruppen mer än dubbelt så hög jämfört med de äldre, men 2020 var den endast 11 procent högre. Med tanke på att åldersförändringarna inträffat under en förhållandevis kort tidsperiod (15 år) är det en ganska dramatisk utveckling som skett.

Det kan vara på sin plats att poängtera att de personer som idag hör till de äldre grupperna inte har ökat sin konsumtion i takt med att de åldrats. Anledningen till att nivåerna är högre hos dagens äldre är i stället att dessa ersatt tidigare generationer som hade mindre omfattande alkoholvanor. Generellt sett ökar alltså inte alkoholkonsumtionen vartefter personer åldras. Det vanliga är tvärtom, att konsumtionen minskar i takt med stigande ålder.

Vissa utjämnings-tendenser har även skett vad gäller geografiska mönster. Framför allt handlar det om att konsumtionen sjunkit i de regioner där den tidigare var hög, det vill säga i kommuner i storstadsområden.

Alkoholkonsumtionen varierar under året och är normalt som störst under sommarmånaderna. Detta gällde även pandemiåret 2020. Konsumtionen var dock något jämnare fördelad över årets månader detta år, jämfört med föregående år. Då konsumerades exempelvis 53 procent av årets alkoholförbrukning under perioden juli–december. Under 2020 var denna andel något lägre (49 procent). Det är antagligen en konsekvens av att pandemirestriktioner rådde under hela andra halvåret, samt att de i viss mån också förstärktes då.

Denna rapport om självrapporterade dryckesvanor i den vuxna befolkningen bygger på svar från ett riksrepresentativt urval av 17–84-åringar. År 2020 gjordes närmare 14 700 intervjuer med en svarsfrekvens om 33 procent. Detta är en högre svarsfrekvens jämfört med föregående år. Orsaken till denna höjning är bland annat att undersökningen kompletterats med möjligheten att själv besvara frågorna via en sms-länk till ett webbformulär. År 2020 svarade 64 procent via webben, medan övriga intervjuades på traditionellt sätt via telefon. Ökningen av svarsfrekvensen kan även vara en effekt av ökad hemmavaro och närhet under pandemin.

Sedan 2020 tillämpas ett utvecklat vikt-förfarande. Det tar inte bara hänsyn till kön, ålder och boenderegion (som tidigare), utan även utländsk bakgrund samt utbildningsnivå. Under 2019 genomfördes, parallellt med ordinarie datainsamling, tester med den nya metodiken (webbsvar respektive viktning). Testerna visade att den nya metodiken genererade något högre nivåer för alkoholvanorna jämfört med tidigare. Det medförde i sin tur att täckningsgraden av självrapporterad alkoholkonsumtion, jämfört med den faktiska förbrukningen, steg från cirka 45 till 50 procent. Att täckningsgrad och svarsfrekvens ökat indikerar att metodutvecklingen gett positiva effekter för undersökningens kvalitet. Eftersom den nya metoden ger delvis högre resultat, och därmed delvis begränsar resultatens jämförbarhet över tid, presenteras dubbla värden för 2019, så att eventuella skillnader mellan tidigare (2109A) och nuvarande (2019B) metod tydligt framgår.

I. Inledning och rapportens upplägg

Alkoholkonsumtion medför en betydande kostnad för samhället (Jarl m.fl., 2008). För Sverige beräknades dessa kostnader uppgå till drygt 100 miljarder kronor under 2017 (Ramboll management consulting AB, 2019). Enligt skattningar från WHO är alkoholen en av de större bidragande orsakerna till den samlade sjukdomsburden i samhället (Lim m.fl., 2012; Agardh m.fl., 2016, WHO, 2018). En koppling mellan hur mycket en befolkning i genomsnitt dricker och hur omfattande de negativa konsekvenserna blir totalt har konstaterats (se t.ex. Norström, 2002, Stockwell m.fl., 2017 eller Norström & Ramstedt, 2018). Mot bakgrund av detta följs konsumtionsutvecklingen i olika länder, bland annat via försäljningsstatistik. I Sverige bevakas alkoholanvändningen via Monitormätningarna.

Det huvudsakliga syftet med Monitormätningarna är att följa den totala alkoholkonsumtionen i landet, genom att följa anskaffningen av alkohol. Detta görs genom att fråga om anskaffning från oregistrerade källor (hemtillverkning, privatinförsel och smuggling) och till dessa addera de statistikförda källorna (systembolag, livsmedelsbutiker och restauranger). Svaren i denna del av monitormätningarna har på flera sätt justerats för att kompensera för bortfall och underrapportering, vilket ofta förekommer i frågeundersökningar. De senaste resultaten återfinns i Alkoholkonsumtionen i Sverige 2001–2020 (Trolldal & Åström, 2021). Av rapporten framgår bland annat att årskonsumtionen (anskaffningen) sjönk med 6 procent från 2019 till 2020, ett resultat som till stor del får tillskrivas pandemin och dess åtföljande restriktioner.

Utöver frågor om anskaffning av alkohol ställs även frågor om dryckesmönster och svaren på dessa utgör grunden för denna rapport. Bland annat belyses hur konsumtionsmönstren skiljer sig åt mellan kön, åldersgrupper, regioner och tidpunkt under året. En stor fördel med frågeundersökningar är att de möjliggör redovisningar för olika grupper, något som försäljningsstatistiken inte tillåter. Samtidigt måste det finnas en medvetenhet om att det förekommer en underrapportering gällande den självdeklarerade konsumtionen. Utöver viktning (se bilaga 1) görs inga ytterligare justeringar i denna rapport gällande mätfel, till skillnad från den del av mätningarna där den totala konsumtionens (anskaffningens) omfattning beräknas.

Ända sedan starten har Monitormätningarna genomförts med hjälp av telefonintervjuer. Under 2019 genomfördes, parallellt med ordinarie undersökning, ett test där de med känt mobilnummer erbjöds alternativet att själva rapportera sina svar via en sms-länk i en webbversion av frågeformuläret.

Testet föll väl ut och webbsvarsalternativet implementerades i den ordinarie datainsamlingen 2020. I samband med detta förfinades också viktningförfarandet. Tidigare vägdes skevheter i respondentsammansättningen efter kön, ålder och boenderegion. Från 2020 omfattar vikten även utbildningsnivå och utländsk bakgrund. Den sammanvägda effekten av dessa metodförbättringar är att nivåerna på de uppmätta alkoholvanorna blir något högre jämfört med den tidigare metoden.

Det kan konstateras att jämfört med skattningarna av den totala alkoholanskaffningen fångade de självdeklarerade uppgifterna tidigare in omkring 45 procent av den egentliga konsumtionen. Trots att svarsfrekvensen sjönk från ca 50 procent till omkring 27 procent under mätningarnas gång förblev denna andel förhållandevis oförändrad. Med den förbättrade metodiken 2020 ökade täckningsgraden av de självrapporterade svaren mot den faktiska anskaffningen till 50 procent. Den nya metoden har även lett till en förbättring av svarsfrekvensen (33 procent år 2020, se tabell 1).

I metodkapitlet (bilaga 1) beskrivs metodförändringarna mera i detalj. Effekterna av dessa framgår också av tabellbilagan (bilaga 2). Där presenteras värden från tidigare (2019A) respektive nuvarande (2019B) metod parallellt. Resultatredovisningen görs i kapitel 2. I metodbilagan finns utöver en beskrivning av metodförändringarna även en genomgång av den metodik som är särskilt intressant gällande frågorna om konsumtionsmönster. För övriga och mera allmänna metodfrågor gällande monitormätningarna hänvisas till Nyfjäll & Trolldal (2019), Källebring (2021) och Trolldal & Åström (2021).

I texten återfinns tabellerna med bokstavs-beteckningar medan tabeller med sifferbeteckningar återfinns i den separata tabellbilagan som finns tillgänglig på CAN:s hemsida. Av tabellbilagan framgår även vilka uppgifter som utgör indikatorer i Folkhälsomyndighetens uppföljning av konsumtionsutvecklingen i indikatorlabbet (www.andtuppfoljning.se/indikatorlabbet). I rapporten förekommer även ett antal figurer och underlagen till dessa är hämtade ur denna tabellbilaga.

Sammanfattningsvis är syftet med denna rapport att beskriva trender i dryckesmönster hos olika grupper i den svenska befolkningen, inte minst i ljuset av den pandemi som varit, samt beskriva effekten av de metodförbättringar som införts från och med år 2020.

2. Resultat

Som redan nämnts är den självrapporterade konsumtionen lägre jämfört med den faktiska alkoholförbrukningen (anskaffningen). Detta förklaras av de mätfel som förekommer i samband med frågeundersökningar (bortfall, minnesfel, medveten underrapportering). Dessa mätfel diskuteras närmare i metodkapitlet. Även om monitors alkoholanskaffningsrapporter (se Trolldal & Åström, 2021) ger den korrekta bilden vad gäller totalförbrukningen i landet, så ger de självrapporterade uppgifterna i denna rapport ytterligare värdefull information. Detta då de kan relateras till olika undergrupper som kön, ålder, region, med flera.

Resultatredovisningen inleds med en genomgång av hur stora andelar i befolkningen som dricker alkohol och hur ofta de gör det. Därefter presenteras årskonsumtionens storlek, andelen med hög-, intensiv- respektive riskkonsumtion samt olika alkoholdryckers andel av den totala konsumtionen. Detta görs framför allt för kön men även för åldersgrupper. Därefter följer redovisningar av regionala skillnader. Avslutningsvis följer beskrivningar av temporala variationer, det vill säga hur konsumtionen varierar mellan kalendermånader respektive veckodagar. De senare redovisningarna har det gemensamt att data för flera år slagits samman för att få ett tillräckligt stort statistiskt underlag.

Icke-konsumenter av alkohol

År 2019 svarade 23 procent av respondenterna i undersökningen att de inte druckit någon alkohol under de senaste 30 dagarna före intervjun (tabell 2). Denna andel har i stort sett varit densamma sedan 2002¹. Metodutvecklingen 2019 ledde heller inte till någon synbar resultatskillnad vad gäller andelen icke-konsumenter. Däremot ökade denna andel med två procentenheter under pandemiåret 2020, jämfört med åren innan.

Under hela perioden 2002–2020 har andelen icke-konsumenter varit högre bland kvinnor, även om könsskillnaderna minskat något över tid. I början av perioden skiljde ca 10 procentenheter mellan könen men sedan 2017 skiljer endast cirka 5 procentenheter.

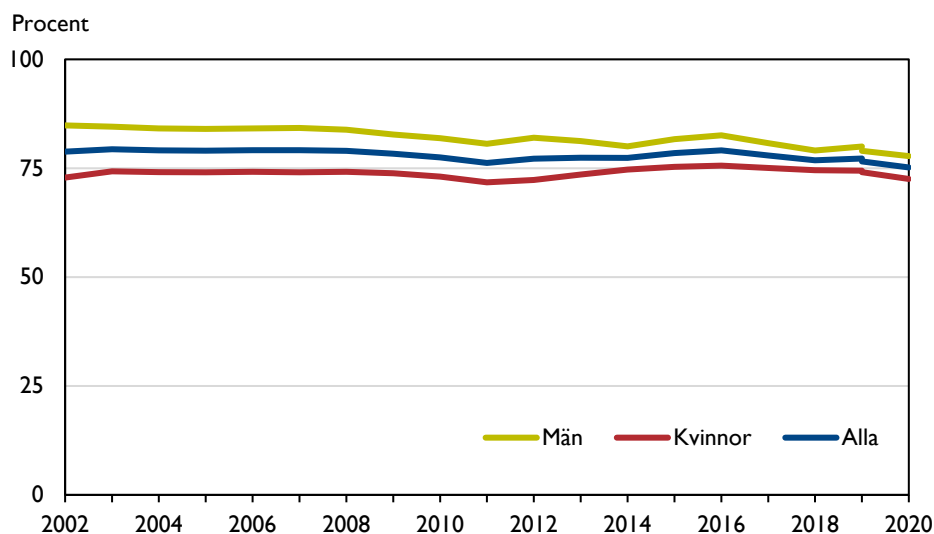
1) Endast detta mått har funnits sedan 2002 medan övriga mått har 2004 som startår.

Alkoholkonsumenter

Andelen alkoholkonsumenter, det vill säga de som druckit alkohol senaste 30 dagarna, följer den motsatta utvecklingen jämfört med icke-konsumenterna och har således sjunkit med två procentenheter under pandemiåret 2020 (tabell 3 och figur 1). Som figuren visar var alkoholkonsumenterna färre bland kvinnorna. Könen har dock närmat sig varandra över tid, främst på grund av en nedgång bland männen. Omkring 75 procent av respondenterna hade druckit alkohol under senaste trettiodagarsperioden år 2020.

Figur 1. Andelen som druckit alkohol under de senaste 30 dagarna i befolkningen 17–84 år, fördelat på kön. 2002–2020.

Sett till ålder har konsumenterna minskat över tid bland personer under 50 år, i synnerhet i gruppen 17–29 år. Den enda åldersgrupp som uppvisat en ökning över tid är 65–84 åringarna. Under senaste femårsperioden har tre fjärdedelar i äldsta åldersgruppen uppgett sig vara alkoholkonsumenter, jämfört med knappt två tredjedelar första femårsperioden. Till denna uppgång kan adderas att innan 2014 utgjordes den äldsta gruppen endast av 65–80-åringar. Tillförandet av 81–84-åringar innebär att gruppen utökats med personer med mera återhållsamma alkoholvanor. Trots denna förändring har alltså andelen konsumenter i den äldsta åldersgruppen aldrig varit högre än under senare år².

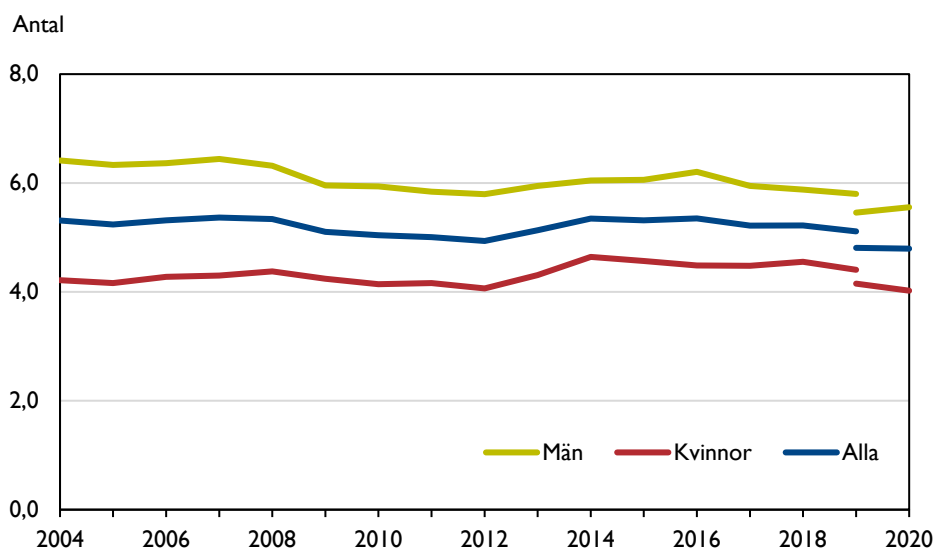
Sammanfattningsvis kan det konstateras att åldersgrupperna numera ligger förhållandevis lika vad gäller förekomst av alkoholkonsumenter, och att detta

2) Om endast 65–80-åringar analyserades 2020, skulle andelen alkoholkonsumenter ha uppgått till 77 procent i stället för 75. Att 81–84-åringar tillförts undersökningen illustreras med tidsseriebrott mellan 2013 och 2014 i de figurer som redovisar åldersgrupper.

beror på förändringar både bland de yngsta respektive de äldsta, men även könsskillnaderna är alltså mindre än tidigare.

Enligt tabell 4 har knappt hälften av respondenterna uppgett att de konsumerat alkohol minst en gång i veckan under den senaste 30-dagarsperioden och denna andel har sjunkit något mellan 2004 och 2019. Den nuvarande metoden innebar en nivåsänkning med ca 2 procentenheter (till 44 procent) för detta mått (2019B jämfört med 2019A). Även år 2020 svarade 44 procent att de drack minst en gång per vecka. Detta var vanligast bland män respektive personer 50 år och äldre, då närmare 50 procent av dessa uppgav detta.

Antal dagar med alkoholkonsumtion under en 30-dagarsperiod uppgick år 2020 till i genomsnitt 4,8 (tabell 5 och figur 2). Perioden 2004–2019 låg antalet dagar omkring 5,2. Metodförändringen ledde till en viss minskning för detta mått, men mellan 2019B och 2020 har ingen förändring skett. Pandemin tycks således inte ha påverkat antal konsumtionstillfällen per månad. Figuren visar att män dricker oftare än kvinnor men att gapet minskat något över tid, bortsett från pandemiåret 2020 då avståndet snarast åter ökat något. År 2020 drack den yngsta åldersgruppen minst ofta (3,3 gånger per månad) medan den äldsta drack närapå dubbelt så ofta (6,0 gånger).

Figur 2. Genomsnittligt antal alkoholkonsumtionstillfällen under de senaste 30 dagarna i befolkningen 17–84 år, fördelat på kön. 2004–2020.

Alkoholkonsumtionens storlek

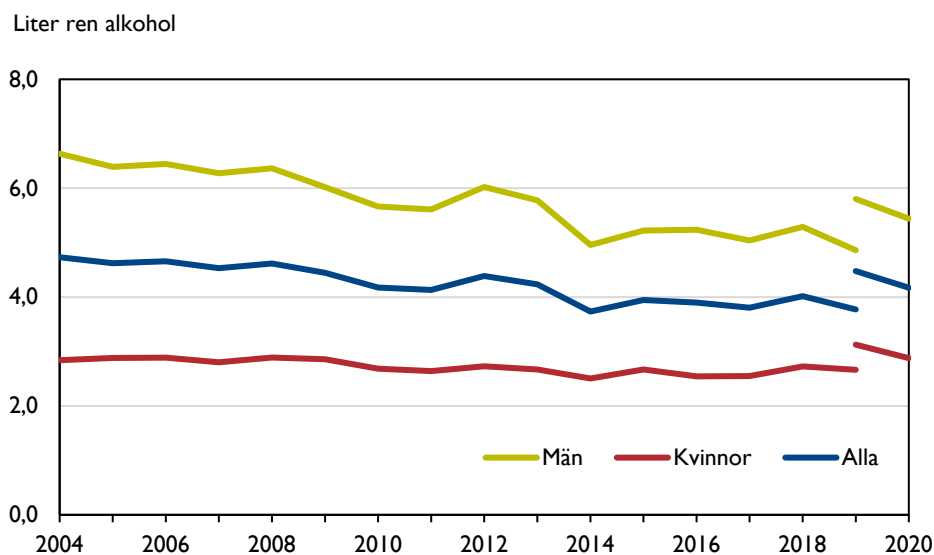
Respondenterna får uppge hur ofta och hur mycket de druckit av olika alkoholdrycker under den senaste 30-dagarsperioden. Detta räknas om till mängd ren alkohol per dryck. Volymerna summeras sedan och anges i total årlig konsumtion av 100 % (ren) alkohol. Jämförbara data gällande konsumerade volymer finns tillgängliga sedan år 2004.

I jämförelse med startåret 2004 sjönk befolkningens rapporterade årskonsumtion med 20 procent fram till 2019A (enligt tabell 6 och figur 3). Metodförändringen 2019 medförde en relativt stor nivåhöjning för detta mått. Jämfört med 2019A uppmättes den självrapporterade konsumtionen som varandes 18 procent högre 2019B (3,8 jämfört med 4,5 liter).

Under pandemiåret 2020 inträffade en nedgång i konsumtionsvolymen med 7 procent, jämfört med 2019B³. År 2020 uppgick den rapporterade årskonsumtionen i befolkningen 17–84 år till drygt 4 liter ren alkohol. Detta innebär i praktiken att befolkningens alkoholkonsumtion varit på nedåtgående alltsedan 2004. Som figuren visar stod männen i princip för hela konsumtionsminskningen fram till 2019, medan båda könen minskade 2020. Detta medför att kvinnornas andel av alkoholkonsumtionen har ökat något över tid. År 2004 stod kvinnorna för 30 procent av den totala förbrukningen och 2020 hade denna andel stigit till 35 procent.

Även mellan åldersgrupperna har det skett en utjämning av konsumtionsnivåerna. Bortsett från den äldsta åldersgruppen har det skett nedgångar i de övriga tre, i synnerhet bland de yngsta (17–29 år). Konsumtionen har traditionellt varit störst bland de yngsta, men 2020 var den för första gången högre i en annan åldersgrupp, nämligen bland 50–64-åringar (5 procent högre jämfört med 17–29-åringarna). Bland personer 65–84 år har å andra sidan en succesiv uppgång skett och denna fortsatte även under pandemiåret 2020.

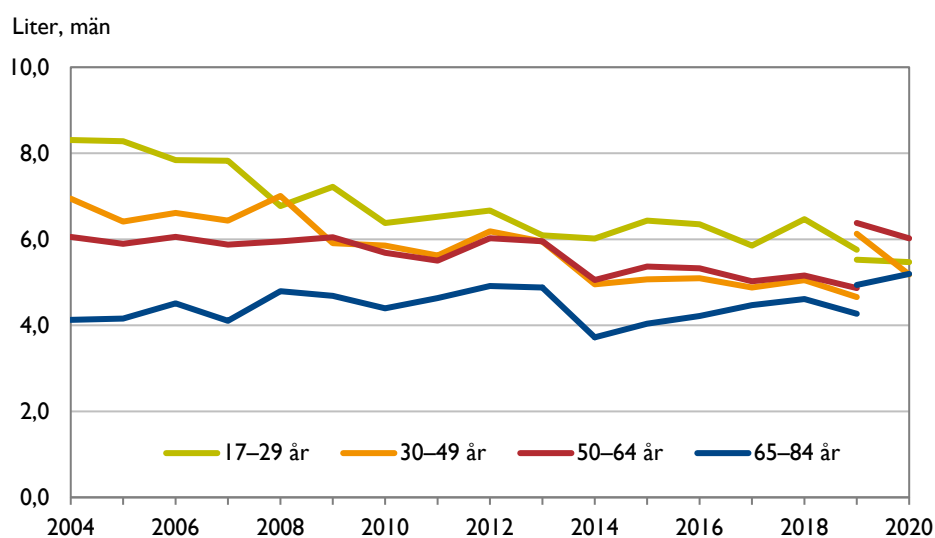
Figur 3. Självrapporterad konsumtion i liter ren (100 %) alkohol per år i befolkningen 17–84 år, fördelat på kön. 2004–2020.

³) Denna nedgång överensstämmer tämligen väl med nedgången på 6 procent som uppmätts i monitormätningarnas anskaffningsdel 2020.

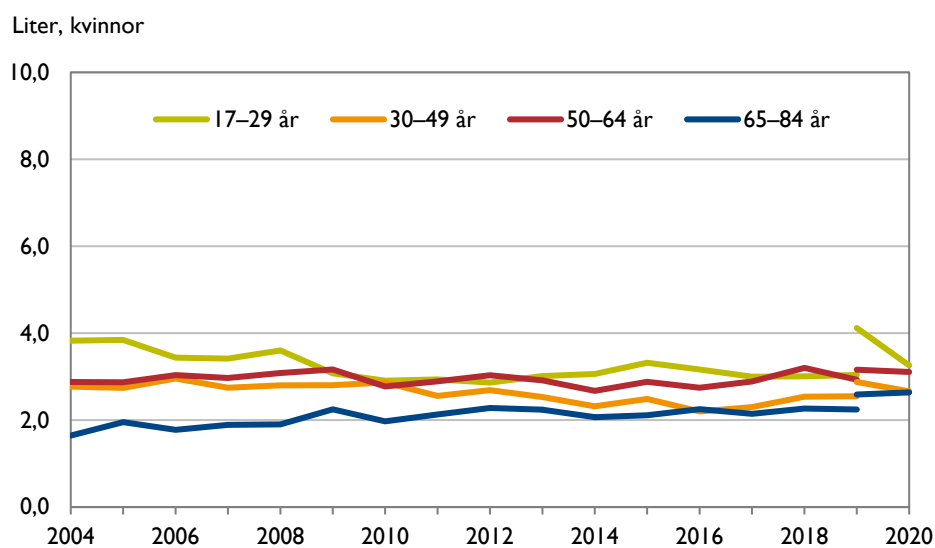

I figurerna 4a (män) och 4b (kvinnor) illustreras alkoholkonsumtionens utveckling separat för kön i de olika åldersgrupperna. Det blir tydligt att gruppen unga män traditionellt rapporterat den högsta årskonsumtionen och att äldre kvinnor rapporterat den allra lägsta (även om män 50–64 år låg allra högst år 2020). Också bland kvinnorna tenderar 17–29-åringarna vara de som konsumerar störst volymer, även om 50–64-åringarna ligger relativt nära.

Det kan noteras att i gruppen män som drack minst (65–84-åringar) var år 2020 konsumtionen nästan 60 procent högre jämfört med åldersgruppen kvinnor (17–29 år) som drack mest. Detta illustrerar att även om vissa utjämnningar skett så är fortfarande könsskillnaderna påtagliga.

Figur 4a. Självrapporterad årskonsumtion i liter ren (100 %) alkohol per år bland män 17–84 år. 2004–2020.

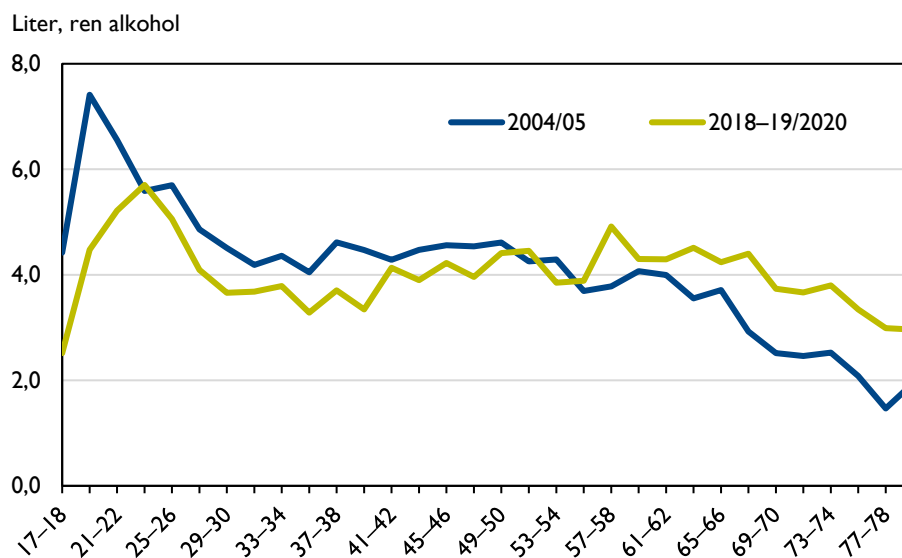
Figur 4b. Självrapporterad årskonsumtion i liter ren (100 %) alkohol per år bland kvinnor 17–84 år. 2004–2020.

I tabell 7 redovisas motsvarande detaljerade uppgifter om konsumtionens utveckling i åldersgrupper för män och kvinnor separerat, men med alkoholkonsumenter som bas. Trenderna förblir i grova drag desamma för olika grupper, men konsumtionsnivåerna hamnar självfallet på en högre nivå jämfört med när samtliga respondenter utgör basen (5,7 liter ren alkohol per alkoholkonsument jämfört med 4,2 liter för samtliga respondenter).

I syfte att ge en illustration av utvecklingen av konsumtionen för olika födelsekullar visas i figur 5 alkoholkonsumtionens omfattning i tvåårsåldersgrupper. Linjen etiketterad 2004/05 visar läget vid undersökningens början, det vill säga för respondenter födda mellan 1924 och 1988. Resultaten är beräknade med data från dessa år sammanslaget. Sammanslagningen har gjorts för att få ett underlag som är tillräckligt stort att fördela på tvåårsåldersgrupper.

Den andra linjen (2018–2019/20) visar läget cirka 15 år senare för respondenter födda mellan 1934 och 2004. Anledningen till att den sista tidsperioden består av tre år är att färre respondenter fick konsumtionsfrågor dessa år (se tabell 1). Antalet svarande var särskilt få 2018–2019 och svaren från denna period har slagits samman. De redovisade resultaten utgörs av medelvärdet av dessa svar och svaren från 2020, ett år då fler respondenter fick konsumtionsfrågor. De mellanliggande åren framgår av tabell 8, där även könsfördelningen finns redovisad för den senaste perioden.

Figur 5. Självrapporterad konsumtion i liter ren (100 %) alkohol per år i befolkningen 17–80 år, fördelat på tvåårsåldersgrupper. 2004/05 och 2018–19/2020.

Figuren illustrerar att det under denna tidsperiod har inträffat en utjämning mellan åldersgruppernas konsumtion, eftersom konvergerande förändringar har skett i ändarna av åldersintervallet⁴. Idag dricker befolkningen alltså mera lika sett till ålder, jämfört med läget för 15 år sedan. Dock är det fortfarande 20-åringar som dricker störst mängder och 70-plussare som dricker minst, men skillnaden mellan olika födelsekohorter har minskat väsentligt.

Ett illustrerande exempel är att 2018–19/2020 var årskonsumtionen relativt likartad för 17–18-åringar respektive 79–80-åringar medan den var mer än dubbelt så hög bland de yngre under perioden 2004/05. Vidare infaller konsumtionstoppen numera inte bland 19–20-åringar utan snarare bland 23–24-åringar. Alkoholvanorna utvecklas inte längre i tonåren i samma omfattning som tidigare, utan snarare i unga 20-årsåldern.

Den totala åldersmässiga förändringen över tid innebär alltså att konsumtionen numera är jämnare fördelad över generationerna jämfört med 2004/05. I tabell 9 redovisas motsvarande resultat enbart för de som druckit de senaste 30 dagarna och trenderna är likartade de som beskrivits ovan.

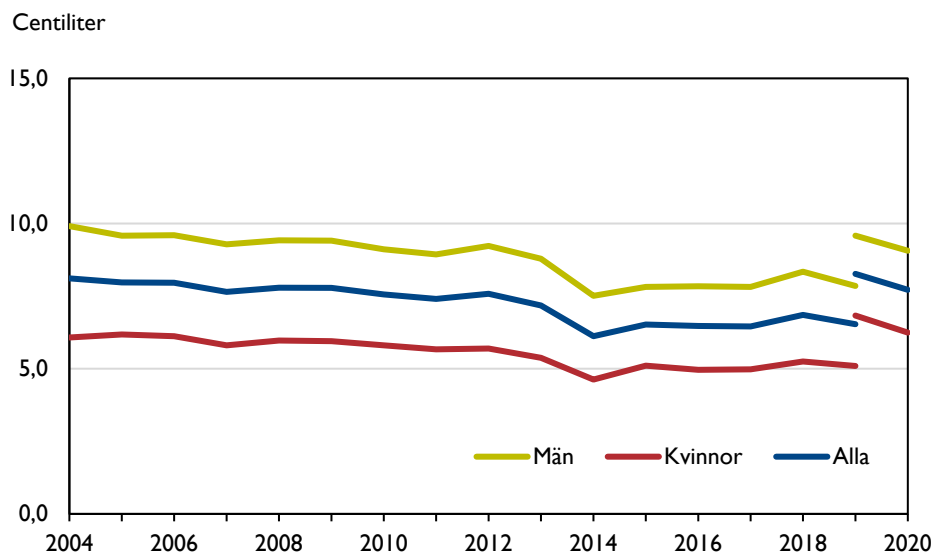
Det kan vara på sin plats att poängtera att de personer som idag hör till de äldre grupperna inte har ökat sin konsumtion i takt med att de åldrats. Anledningen till att nivåerna är högre hos dagens äldre är i stället att dessa ersatt tidigare generationer som hade mindre omfattande alkoholvanor. Generellt ökar alltså inte alkoholkonsumtionen vartefter personer åldras. Tvärtom är det typiska för en individ att konsumtionen avtar med stigande ålder.

Mängd per dryckestillfälle

År 2020 konsumerades i grova drag motsvarande 4 glas vin per dryckestillfälle, eller 7,7 centiliter ren alkohol (tabell 10 och figur 6). Detta kan förefalla som en relativt stor mängd. Det bör därför poängteras att detta är ett genomsnittsvärde för samtliga konsumenter, samtidigt som alkoholkonsumtionen är ojämnt fördelad i befolkningen. Exempelvis stod 13 procent av konsumenterna för halva förbrukningen 2020 (eller 9 procent relaterat till samtliga respondenter). En mindre grupp högkonsumenter drar alltså upp genomsnittet. Ett sätt att hantera att en relativt liten grupp påverkar medelvärdet är att i stället beakta mediankonsumtionen. Denna är följdriktigt lägre än genomsnittskonsumtionen och uppgick till 5,4 cl per dryckestillfälle 2020. Ett typiskt dryckestillfälle handlade alltså snarare om en mängd motsvarande lite mindre än 3 glas vin.

---

4) Nivåerna för 2018–2019/2020 är till följd av metodförändringen 2020 artificiellt högre jämfört med 2004/05. Detta dock har mindre betydelse eftersom denna jämförelse primärt handlar om att illustrera hur skillnader i fördelningen mellan åldrar utvecklats. Nivåförändringen är inte det primära fokuset här.

Figur 6. Självrapporterad volym i centiliter ren (100 %) alkohol per konsumtionstillfälle bland alkoholkonsumenter i befolkningen 17–84 år, fördelat på kön. 2004–2020.

Under 2020 inträffade jämfört med 2019B nedgångar för bägge könen, och samtliga åldersgrupper, utom för den äldsta. Som framgår av figuren har den genomsnittliga konsumtionsmängden minskat för båda könen över tid.

Högekonsumenter och högekonsumerad alkohol

För kvinnor definieras högekonsument som någon som dricker mer än 9 standardglas i veckan. För män är motsvarande mängd 14 glas (hur definitionen operationaliserats i Monitormätningarna framgår av bilaga 1). Detta mått följs bland annat i Folkhälsomyndighetens ANDT-indikatorlab. Drygt var tionde respondent i 2020 års mätning definierades som högekonsument (tabell 11). Detta gällde i högre grad för män för än kvinnor (14 jämfört med 11 procent). Skillnaden mellan könen har dock minskat något över tid, vilket framför allt beror på nedgångar bland männen. Precis som för den totala årskonsumtionen innebar metodutvecklingen 2019 att även detta mått hamnade på en högre nivå jämfört med tidigare.

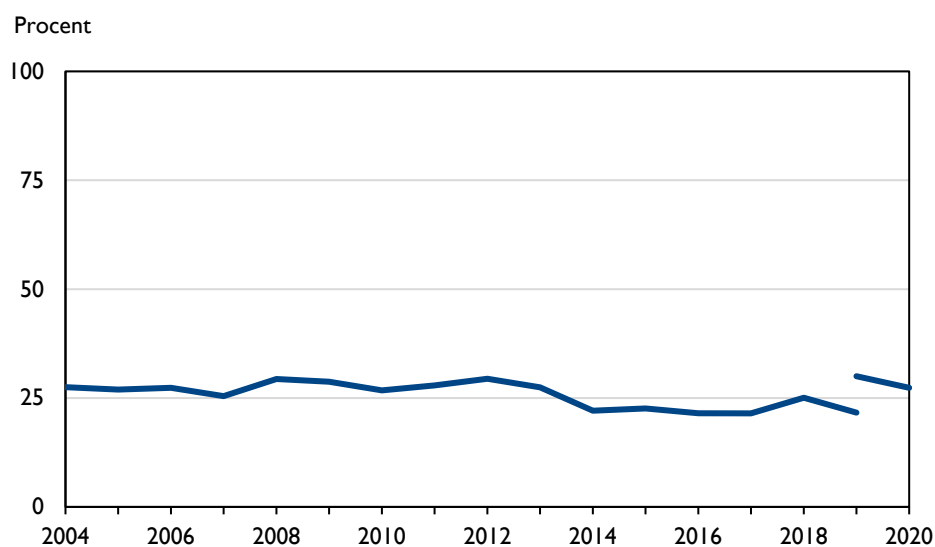
Som ett komplement till att följa utvecklingen av andelen personer som uppfyller kriterierna för att vara högekonsument, kan andelen av all alkohol som konsumerats utöver gränsen för högekonsumentation följas⁵. Detta kallas i denna

5) Beräkningen gäller således volymen konsumerad alkohol hos högekonsumenter som överstiger brytpunkten om 9 (kvinnor) respektive 14 (män) standardglas i veckan.

rapport för ”högkonsumerad alkohol”. Arbeten med detta perspektiv har tidigare publicerats exempelvis av Callinan m.fl. (2018).

Figur 7 visar att andelen högkonsumerad alkohol låg förhållandevis stabilt omkring 25 procent fram till 2019A, med något lägre värden i slutet av perioden. Som tidigare nämnts fångade metoden 2019 in en större alkoholvolymer mot tidigare. En naturlig följd av detta är att andelen högkonsumerad alkohol därmed också blir större (22 procent 2019A och 30 % 2019B). Under pandemiåret 2020 sjönk dock andelen högkonsumerad alkohol med tre procentenheter (till 27 procent).

Sammanfattningsvis kan det konstateras att drygt en tiondel av respondenterna i undersökningen kategoriserats som högkonsumenter av alkohol år 2020 och att strax över en fjärdedel av all alkohol som förbrukats rapporterades vara konsumerad ovanför de gränser som definierats som högkonsumtion. Redan tidigare hade det konstaterats att en drygt tiondel av konsumenterna stod för ungefär hälften av förbrukningen och dessa resultat utgör ytterligare exempel på att befolkningens alkoholkonsumtion är tämligen snedfördelad.

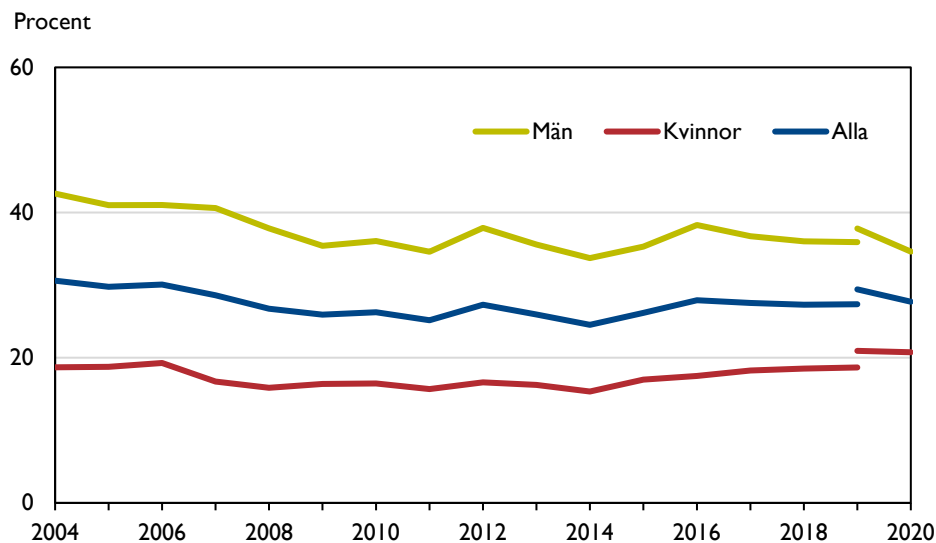

Figur 7. Andelen av den totala självrapporterade alkoholkonsumtionen som konsumerats utöver gränserna för högkonsumtion, i befolkningen 17–84 år. 2004–2020.

Intensivkonsumenter

Med intensivkonsumtion menas att vid ett och samma tillfälle dricka minst en flaska vin eller motsvarande mängd alkohol. Måttet avser att fånga konsumtionstillfällen där berusning antas ha förekommit. I denna rapport används uttrycket berusningskonsumtion synonymt med intensivkonsumtion.

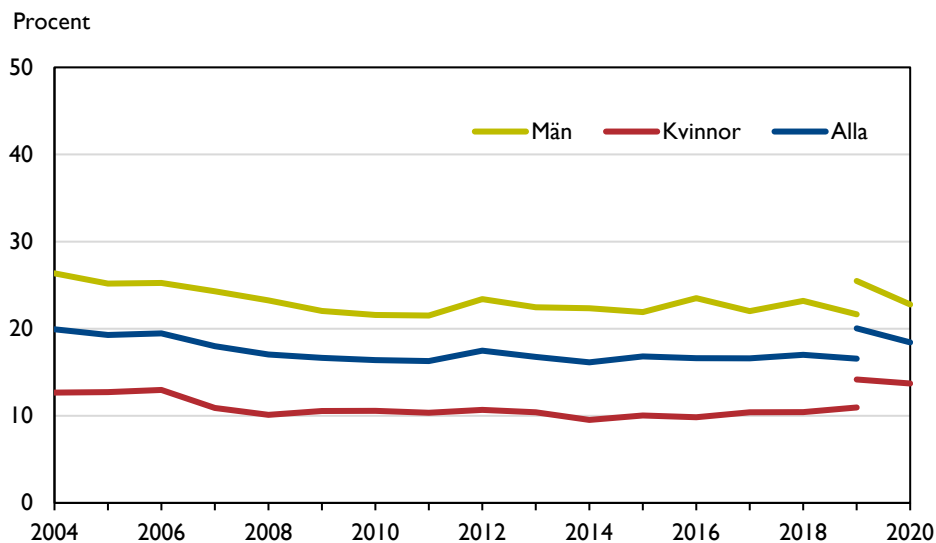
Figur 8. Andelen som intensivkonsumerat alkohol under de senaste 30 dagarna i befolkningen 17–84 år, fördelat på kön. 2004–2020.

Andelen 17–84-åringar som intensivkonsumerat minst en gång under de senaste 30 dagarna uppgick till 28 procent år 2020 (tabell 12 och figur 8). Jämfört med 2019B var detta en nedgång med två procentenheter. Även om könsskillnaderna minskat något över tid var beteendet alltjämt vanligast bland män. Som figuren visar medförde metodytet 2019 en nivåökning med två procentenheter och detta gällde båda könen. Sedan 2004 har intensivkonsumtion blivit något mindre vanligt förekommande.

Intensivkonsumtion är vanligast i den yngsta åldersgruppen och avtar därefter med ålder. Över tid har andelen under 50 år som intensivkonsumerat senaste 30 dagarna minskat, medan de 50 år och äldre har uppvisat ökning.

Ovan beskrivna skillnader för kön och åldersgrupper förstärks när andelen respondenter som intensivkonsumerat minst 1 gång per vecka studeras (tabell 13). Även om könsskillnaderna utjämnats något var det år 2020 fortfarande nästan tre gånger fler män än kvinnor som berusningsdrack minst 1 gång i veckan.

För åldersgrupperna har desto större förändringar skett. I början av perioden var veckovis intensivkonsumtion ungefär 10 gånger så vanligt bland de yngsta jämfört med de äldsta och 2020 var skillnaden endast dubbelt så stor. Detta år berusningsdrack 10 procent av 17–29-åringarna minst 1 gång i veckan, jämfört med 4 procent av 65–84-åringarna. Det ska dock poängteras att detta delvis är en effekt av den nya metoden, vilken lett till att i synnerhet de äldre rapporterat flera berusningstillfällen.

Figur 9. Andelen alkoholkonsumtionstillfällen som innefattat intensivkonsumtion i befolkningen 17–84 år, fördelat på kön. 2004–2020.

Av tabell 14 framgår det genomsnittliga antalet intensivkonsumtionstillfällen per månad i befolkningen (0,9 tillfällen) och för detta mått är köns- respektive åldersmönstren ungefär desamma som för veckokonsumtionen.

Utvecklingen gällande hur berusningsorienterat könen dricker framgår av figur 9 (tabell 15). Detta görs genom att relatera antalet intensivkonsumtionstillfällen till samtliga alkoholkonsumtionstillfällen. På så sätt framkommer andelen konsumtionstillfällen då intensivkonsumtion förekommit. Resultaten visar att inslaget av intensivkonsumtion har minskat något över tid, även om metodbytet 2019 innebar en nivåhöjning för detta mått. År 2020 förekom intensivkonsumtion vid vart femte konsumtionstillfälle och detta beteende var som framgår vanligare bland män än kvinnor.

Riskkonsumenter

I Folkhälsomyndighetens ANDT-indikatorlabb följs med Monitormätningarnas hjälp, utvecklingen av andelen ”riskkonsumenter”. Riskkonsumtion är inte en medicinsk diagnos, utan en riskfaktor för att bland annat utveckla ett skadligt bruk eller beroende. Måttet riskkonsument kombinerar de ovan presenterade variablerna som mäter långsiktigt riskabel konsumtion (”högkonsumtion”), respektive mera kortsiktigt riskabel konsumtion (”intensivkonsumtion”). Detta fångar upp de respondenter som rapporterat något av detta under de senaste 30 dagarna (veckovis vad gäller högkonsumtion).

Enligt tabell 16 var andelen riskkonsumenter 2020 högst bland 17–29-åringarna (42 procent) och lägst bland 65–84-åringarna (19 procent). Fler män än kvinnor fångas in av måttet (37 jämfört med 25 procent). Metoduppdateringen 2019

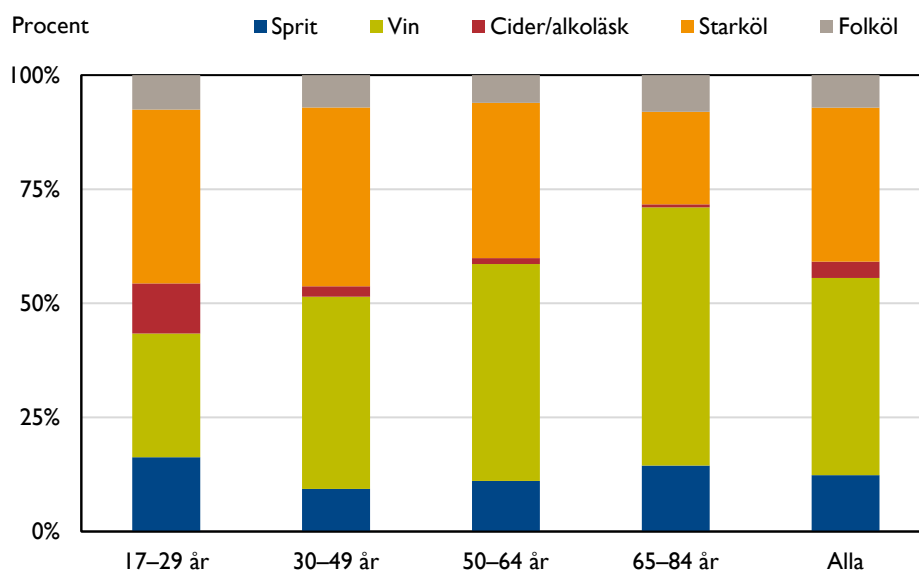

medförde att riskkonsumtionsmättet fick en nivåökning med 3 procentenheter. Båda könen kom att rapportera högre nivåer, liksom alla åldersgrupper utom den yngsta där i stället en nedgång kunde noteras. Även om metodförändringen försvårar jämförbarheten över tid kan en liten nedgång i riskkonsumtionen konstateras sedan 2004.

Alkoholdrycker

I detta avsnitt presenteras bidraget av olika alkoholdrycker till totalkonsumtionen uttryckt i ren (100 %) alkohol. Det kan påpekas att fördelningen mellan olika dryckestyper i det följande är något annorlunda jämfört med Monitormätningarnas anskaffningsrapporter (se Trolldal, 2020). Det beror på att olika drycker underrapporteras olika mycket. Störst är underrapporteringen för sprit och minst för vin. Redovisningen är ändå motiverad i och med att gruppskillnader i befolkningen kan presenteras här. Dryckernas bidrag till den totala volymen konsumerad alkohol perioden 2004–2020 framgår av tabellerna 17–21.

I figur 10 redovisas 2020 års dryckesfördelning efter åldersgrupp. Där framgår att för 17–29-åringar utgör starköl det enskilt största bidraget till deras totala konsumtion (38 procent). Starkölets bidrag till totalkonsumtionen avtar med stigande ålder och för samtliga respondenter uppgick andelen till 34 procent. För vin är åldersutvecklingen den motsatta: 27 procent av de yngstas konsumtion utgjordes av vin, men bland 65–84-åringarna var motsvarande andel 57 procent. Jämfört med 2019 fanns den största förändringen i dryckesandelar under pandemiåret 2020 hos 17–29-åringarna, där starköl minskade i betydelse medan vin hade ökat ungefär lika mycket (cirka 7–8 procentenheter).

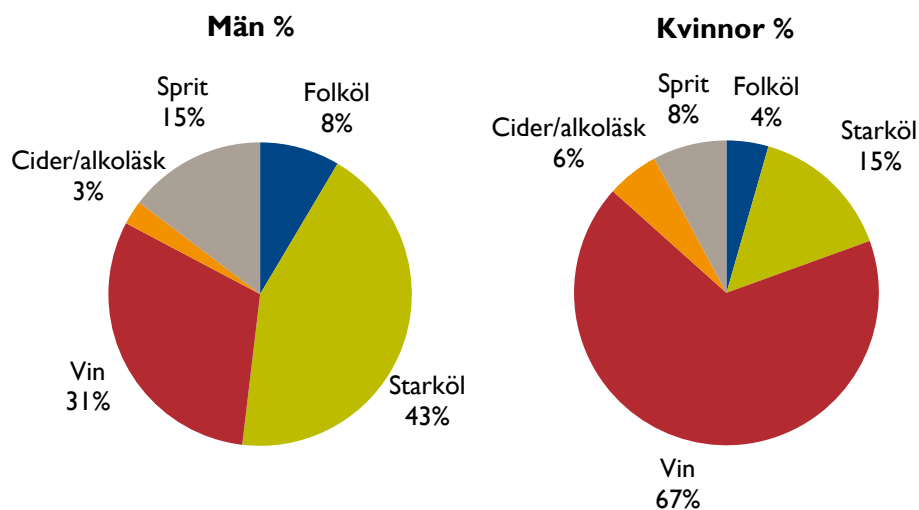

Figur 10. Konsumtionsandelar av olika alkoholdrycker i liter ren (100 %) alkohol i befolkningen 17–84 år, fördelat på åldersgrupper. Procent. 2020.

Ålderskillnaderna är små vad gäller folkölets bidrag (omkring 7 procent), medan cider och alkoholisk främst dricks av de yngre. Även spritandelen är högst bland de yngsta och uppgick till ca 16 procent. Den yngsta åldersgruppen uppvisar den största blandningen av dryckessorterna. Den äldsta gruppen är den enda där en dryck (vin) står för över hälften av den totala konsumtionen.

Det finns tydliga könsskillnader vad gäller dryckespreferens, vilket illustreras i figur 11 (tabellerna 17–21). Mest utmärkande för männen var att över hälften (52 procent) av konsumtionen utgjordes av öl 2020 (räknat i ren alkohol). För kvinnor uppgick denna andel till 19 procent. Bland kvinnorna utgjorde å andra sidan vin två tredjedelar av konsumtionen medan motsvarande andel för männen endast var 31 procent. Samtidigt bör dock påpekas att räknat i absoluta volymer konsumerar män och kvinnor ungefär lika stora mängder vin (ca 1,8 liter per år, räknat i ren alkohol).

Som tidigare redovisats, hade tre fjärdedelar av respondenterna druckit alkohol under de senaste 30 dagarna 2020. Av tabell A framgår att det under den perioden var vanligast att ha druckit vin, vilket 56 procent uppgav (starkvin ej inräknat i vinkategorin här). Minst vanligt var det att ha druckit cider/alkoläsk, vilket rapporterades av drygt var tionde person. Alkoholkonsumenterna uppgav att de druckit vin i genomsnitt 4,0 dagar under den senaste trettiodagarsperioden och cider/alkoläsk var minst frekvent förekommande (i genomsnitt 0,4 dagar).

Figur 11. Konsumtionsandelar av olika alkoholdrycker i liter ren (100 % alkohol) i befolkningen 17–84 år, fördelat på kön. Procent. 2020.

Tabell A. Andelen som konsumerat olika drycker under de senaste 30 dagarna samt, bland konsumenter, antalet dagar med konsumtion av respektive och totala antalet konsumtionsdagar hos konsumenter av olika drycker. 2020.

	Andelen som konsumerat följande under de senaste 30 dagarna (%)	Antal konsumtionsdagar av följande bland alkoholkonsumenter	Antal konsumtionsdagar bland konsumenter av olika alkoholdrycker
Vin	56 ^{a)}	4,0	7,0
Starköl	42	2,7	7,3
Sprit	31	1,3	7,9
Folköl	20	1,4	7,6
Cider/alkoläsk	12	0,4	5,3

a) Starkvin är ej inkluderat här.

Det kan också vara intressant att titta på hur ofta konsumenter av olika alkoholdrycker dricker. Då framgår det att sprit- respektive folkölskonsumenter dricker alkohol något oftare jämfört med konsumenter av andra drycker, i synnerhet jämfört med konsumenterna av cider/alkoläsk. Samtidigt var alltså andelen konsumenter för sprit och folköl totalt sett lägre jämfört med vin och starköl (enligt första kolumnen). Konsumenter av dessa drycker tycks således vara en mer selekterad grupp.

Sammanfattningsvis är det alltså mindre vanligt att dricka sprit respektive folköl, men för de som gör så är i sin tur sannolikheten att ofta dricka alkohol desto större. Cider/alkoläsk är den sort som uppvisade låga resultat ur alla aspekterna: a) få respondenter dricker det överhuvudtaget, b) bland alkoholkonsumenterna är det få som druckit det under en 30-dagarsperiod och c) den lilla grupp som konsumerar cider/alkoläsk har färre alkoholkonsumtionstillfällen jämfört med konsumenter av övriga drycker.

Regionala skillnader

Förutom att undersöka hur alkoholvanorna exempelvis skiljer sig åt mellan kön och åldersgrupper är det även intressant att se vilka geografiska mönster som finns. Det är känt sedan tidigare att substansanvändning kan variera relativt mycket inom ett land. Ibland kan variationerna mellan olika regioner till och med vara större än mellan olika länder. Hur alkoholvanorna fördelar sig regionalt, och hur detta förändrats jämfört med läget för 15 år sedan, redovisas i detta avsnitt.

För att skapa ett statistiskt säkrare underlag har data för flera år slagits samman. Antalet sammanslagna år kan variera på grund av att antalet som fått konsumtionsfrågor kan variera olika år, liksom på grund av hur många undergrupper som ska redovisas. Som nämnts tidigare innebar metodförändringen att inte minst årskonsumtionens nivå mäts på en högre nivå från 2020 jämfört med tidigare. Detta har dock mindre betydelse för

sammanslagningarna i detta avsnitt eftersom syftet i det följande är att illustrera relativa förändringar mellan olika grupper, exempelvis om olika län blivit mer lika eller olika varandra. Det finns inget som tyder på att enskilda regioner skulle ha påverkats olika mycket av metodförändringarna. Samtidigt är alltså värdena från den senaste perioden artificiellt något förhöjda, eftersom 2020 års resultat utgör en del av dessa. Detta innebär att de absoluta talen inte utan vidare kan jämföras över tid, en viss försiktighet måste i så fall iakttas.

Kommungrupper

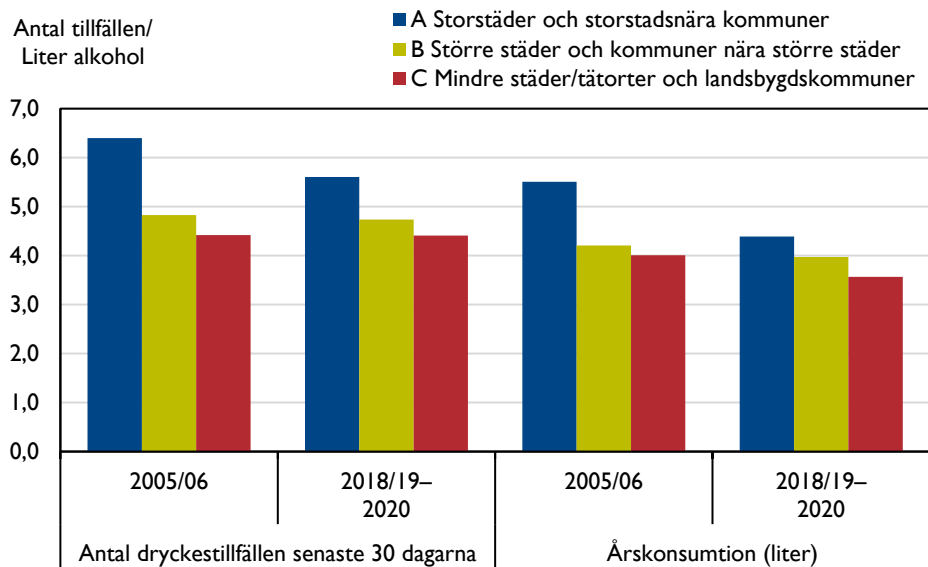
Sveriges kommuner och regioner (SKR) tillämpar sedan 2017 en kommunindelning i 9 grupper med 3 huvudgrupper (se Sveriges Kommuner och Landsting, 2016). Denna indelning tar hänsyn till tätortsstorlek, närhet till större tätort, pendlingsmönster samt om besöksnäring är framträdande. Av tabell B framgår det hur kommunerna har delats in.

Tabell B. SKR:s kommungruppsindelning i 9 grupper med 3 huvudgrupper.

A Storstäder och storstadsnära kommuner	B Större städer och kommuner nära större städer	C Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner
A1 Storstäder	B3 Större stad	C6 Mindre stad/tätort
A2 Pendlingskommun nära storstad	B4 Pendlingskommun nära större stad	C7 Pendlingskommun nära mindre stad/tätort
	B5 Långpendlingskommun nära större stad	C8 Landsbygdskommun
		C9 Landsbygdskommun med besöksnäring

I tabell 22 presenteras hur alkoholvanorna fördelat sig enligt SKR:s indelning för perioderna 2005/06, 2011/12 respektive 2018–19/2020. Av tabellens fyra mått presenteras värden för start-och slutår för två av måtten i figur 12: Antalet dryckestillfällen senaste 30 dagarna och årskonsumtionens volym. De andra två variablerna, druckit alkohol respektive intensivkonsumerat alkohol senaste 30 dagarna, redovisas alltså endast i tabellform.

Det framgår av figuren att alkoholvanorna är mer omfattande i storstadsgruppen (A) och minst omfattande i den mera glesbefolkade huvudgruppen (C). Även när de nio delgrupperna studeras, tenderar vanornas omfattning att minska i omfattning med minskad befolkningstäthet. Ett undantag från detta är dock att alkoholvanorna genomgående var mera omfattande i gruppen "landsbygdskommun med besöksnäring" (C9) i jämförelse med övriga landsbygdskommuner (C8). Boende i den förstnämnda gruppen rapporterade alkoholvanor som var mer i linje med boende i "B - Större städer och kommuner nära större städer".

Figur 12. Alkoholvanor fördelat på SKR-grupper. Antal dryckestillfällen per månad och årskonsumtionen i liter ren (100%) alkohol. 2005/06 och 2018/19–2020.

Skillnaderna i alkoholvanor mellan kommungrupperna var större 2005/06 jämfört med 2018/19–2020. Detta framgår av variationskoefficienten i tabellen, vilken minskade mellan start- och slutperioden för tre av de fyra måtten. Detta resultat innebär att skillnaderna i konsumtionen mellan de nio kommungrupperna har minskat. Det är framför allt i kommuner med storstadsanknytning som förändringar (nedgångar) inträffat.

Skillnaderna i konsumtionsvanor mellan SKR-grupperna har alltså delvis utjämnats. Samtidigt har de inte försvunnit. Att det finns bestående mönster framgår när samvariationen i alkoholvanorna i de nio kommungrupperna testats med Pearsons produktmomentkorrelationskoefficient för start- respektive slutperioden (Pearson tar hänsyn både till styrkan och riktning av ett samband). Inte för något av dessa mått understiger denna 0,90**. Det tolkas som att kommungruppernas inbördes ordning uppvisar hög samvariation över tid. Grupper med höga värden vid första mättillfället tillhörde alltså fortfarande de med höga värden även vid andra mättillfället, och vice versa. Sammantaget finns det alltså alltjämt över tid bestående skillnader i alkoholvanor mellan kommungrupperna emellan, även om dessa har minskat över tid.

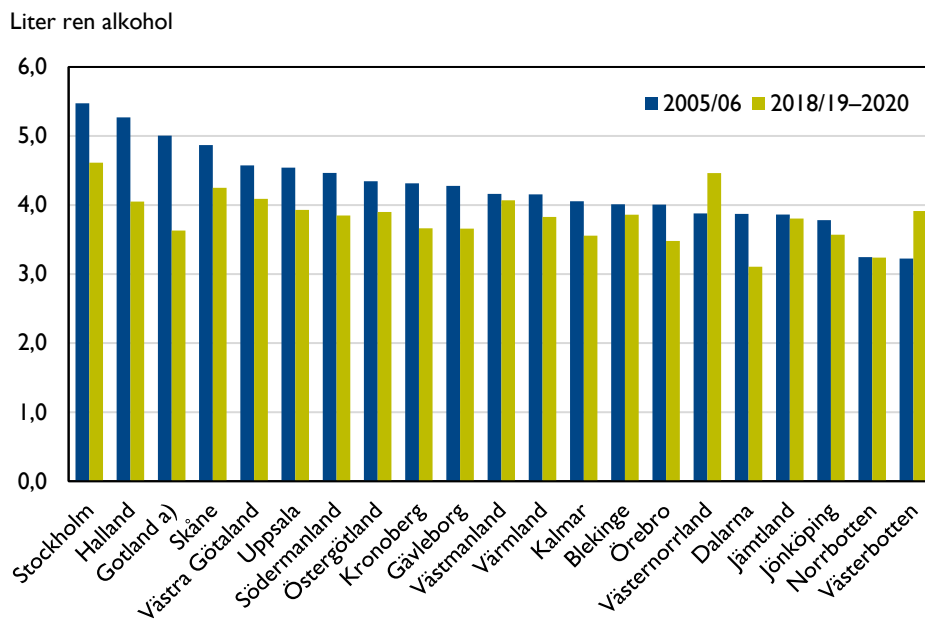
Län

Motsvarande alkoholvanemått och jämförelseperioder som för kommungrupperna redovisas på länsnivå i tabell 23. Precis som för SKR-grupperna har även länskillnaderna minskat de senaste 15 åren gällande årskonsumtion och antalet dryckestillfällen per 30 dagarsperiod (sjunkande resultat för variationskoefficienten). Att ha druckit överhuvudtaget respektive att ha berusningsdruckit senaste 30 dagarna uppvisar dock inga

utjämnings-tendenser över tid. En signifikant och positiv korrelation (Pearson) mellan länens placeringar vid de båda mätstillfällena kan iakttagas för tre av tabellens fyra alkoholmätt. Detta innebär att det finns ett bestående läns-mönster över tid, ett mönster som dock saknas för intensivkonsumtionsmättet.

En illustration till ovanstående utgörs av figur 13 där årskonsumtionen redovisas på länsnivå. I figuren redovisas länen rangordnade efter resultaten för 2005/06. Som framgår har läns-skillnaderna minskat men en viss samvariation kvarstår dock (Pearson 0,51*).

Resultaten för Stockholms län ligger genomgående högt. För varje period och för samtliga variabler placerar sig Stockholm resultatmässigt bland de tre översta länen. Norrbotten är det län där invånarna normalt rapporterar minst omfattande alkoholvanor. För 11 av de 12 mätpunkterna placerade sig Norrbottens län bland de tre län med de lägsta resultaten. I grova drag redovisade stockholmarna närapå dubbelt så många dryckestillfällen per månad och 50 procent högre alkoholkonsumtion jämfört med norrbottningarna.

Figur 13. Årskonsumtionen i liter ren (100%) alkohol, fördelat på län. 2005/06 och 2018/19–2020.

a) För Gotland har 2005/07 resp. 2016/17–2018/19–2020 använts pga. liten befolkning/få svarande.

Temporala variationer

Följande avsnitt beskriver temporala variationer i alkoholkonsumtionen, det vill säga skillnader mellan olika tidsperioder. Normalt redovisar olika konsumtionsvaneundersökningar endast helårssiffror. Det är dock känt att alkoholkonsumtionen uppvisar säsongsvariationer. Att Monitormätningarna

görs med månadsvisa urval och med frågor som rör de senaste 30 dagarna möjliggör månadsvisa presentationer. Intervjuerna genomförs under veckans samtliga dagar (med undantag för storhelger) och under 2018 ställdes även frågan ”Drack du alkohol igår?”. Det möjliggör även en redovisning över hur konsumtionstillfällena fördelade sig över veckodagarna detta år.

Precis som för redovisningen av regionala skillnader ovan har data från flera år slagits samman för att erhålla tillräckligt stora dataunderlag för dessa nedbrytningar. Återigen kan antalet sammanslagna år variera på grund av att antalet som fått konsumtionsfrågor varierat. Som nämndes i avsnittet innan gäller också att inte minst årskonsumtionens nivå mäts på en högre nivå från 2020 jämfört med tidigare. Detta har dock mindre betydelse för sammanslagningarna i detta avsnitt eftersom syftet i det följande är att illustrera relativa förändringar mellan olika grupper. Samtidigt är alltså värdena från den senaste perioden artificiellt något förhöjda jämfört med tidigare perioder, eftersom 2020 års resultat utgör en del av dessa. Detta innebär att de absoluta talen inte utan vidare kan jämföras över tid, en viss försiktighet måste i så fall iakttas.

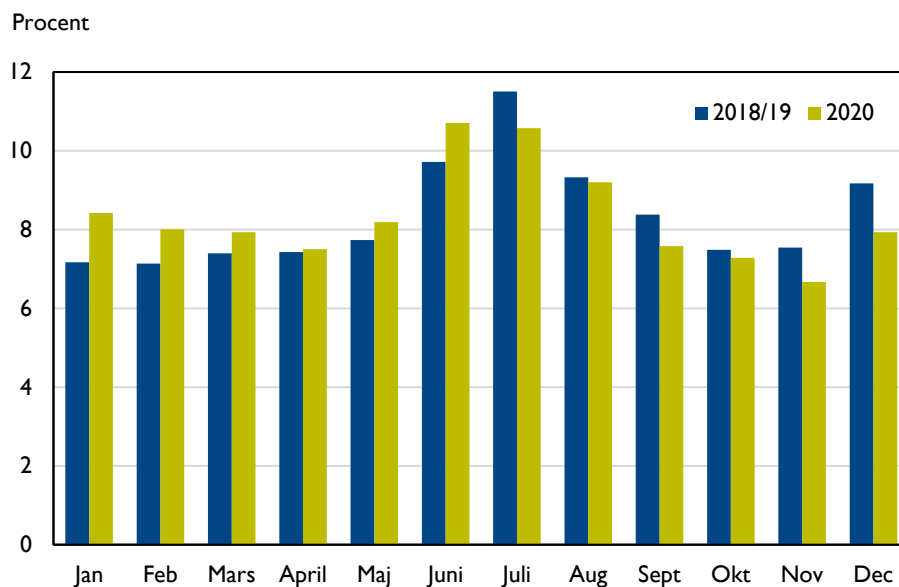
Månadsvariationer

Månadsvariationen för frekvenserna av alkohol- respektive berusningskonsumtion presenteras i tabell 24, dels för 2018/19, dels för 2020. I föregående avsnitt om regionala variationer följdes utvecklingen över en längre tidsperiod men i detta fall kan det vara mer intressant att se om konsumtionen omfördelats annorlunda under pandemiåret 2020 jämfört med närmast föregående period.

Under sommarmånaderna juni–augusti svarade respondenterna att de drack som oftast. Perioden oktober–februari är det, med undantag för december, desto mindre vanligt att alkoholkonsumtion förekommer. Detta mönster var likartat för 2018/19 respektive pandemiåret 2020 (med nuvarande metod). Också för intensivkonsumtionen var mönstret likartat, med högre nivåer under sommaren, om än inte lika starkt som för dryckesfrekvensen.

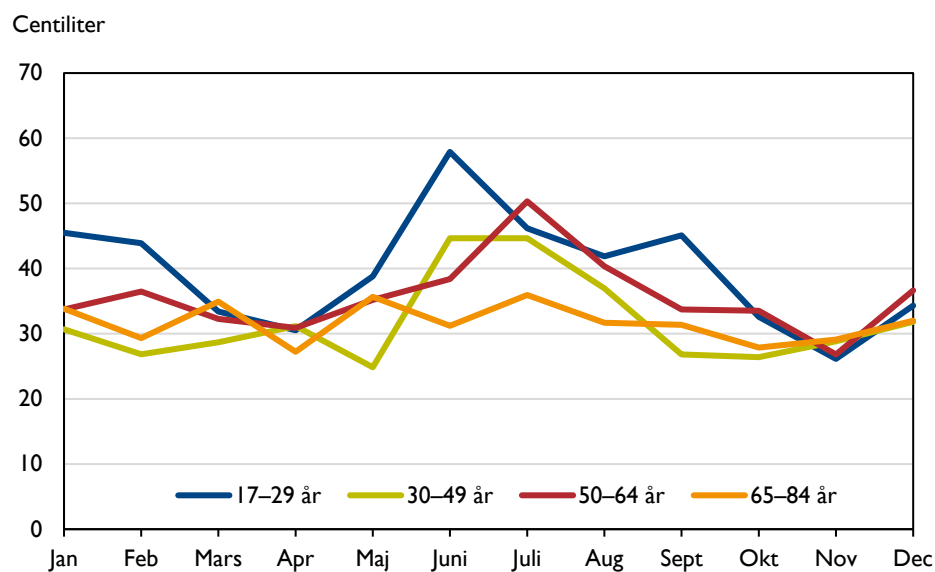
Ett sätt att lösa problemet med att exempelvis årskonsumtionen uppmätts på en högre nivå 2020 (med den nuvarande metoden) är att göra procentuella jämförelser. I figur 14 jämförs hur årskonsumtionen andelsmässigt fördelat sig månadsvis för perioden 2018/19 respektive 2020. Att volymerna år 2020 i jämförelse med 2018/19 är artificiellt högre får därmed ingen betydelse.

Att sommarmånaderna under båda jämförelseperioderna står för högre konsumtionsandelar jämfört med andra månader blir tydligt. Perioden 2018/19 är även andelen för december hög, vilket inte var fallet i samma utsträckning för pandemiåret 2020. År 2020 är, i jämförelse med 2018/19, konsumtionsandelen något högre för första halvåret men lägre för det andra.

Figur 14. Den totala årskonsumtionen i ren alkohol, fördelad per månad. Procent. 2018/19 och 2020.

Att det finns skillnader i konsumtionens storlek mellan olika åldersgrupper har framgått tidigare i rapporten. I figur 15 (tabell 25) presenteras hur konsumtionen varierar över året för åldersgrupperna (den analyserade perioden utgörs här av 2018/19–2020). Det tidigare mönstret återfinns, det vill säga att de yngsta generellt sett dricker störst volym samtidigt som de äldsta dricker minst. Detta mönster gäller i stort sett under samtliga av årets månader.

Figur 15. Självrapporterad konsumtion i cl ren (100 %) alkohol i befolkningen 17–84 år, fördelat på månader och åldersgrupper. 2018/19–2020.

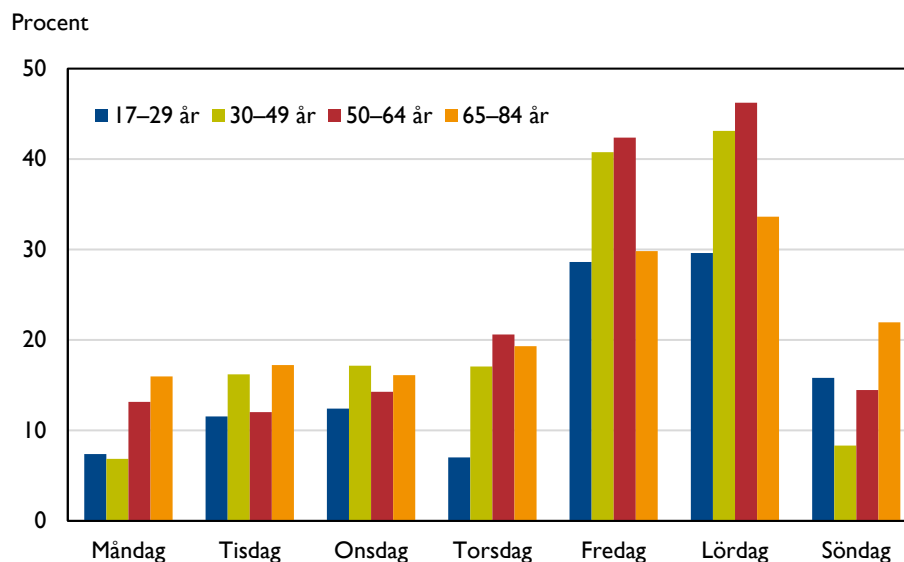

Alla fyra åldersgrupperna visar på en förhöjd konsumtion under sommaren. Den yngsta gruppen (17–29 år) avviker något från de övriga. För den gruppen infaller konsumtionstoppen i juni månad, medan övriga åldersgrupper snarare toppar i juli. Att de yngstas konsumtionstopp inträffar i juni hänger sannolikt samman med att terminsavslutningar inträffar då. Även om den äldsta åldersgruppen också har något förhöjd konsumtion i juli så är dryckesmönstret betydligt mera jämnt fördelat under årets månader i denna åldersgrupp. Detta torde sammanhånga med att denna åldersgrupp inte längre är yrkesverksam i någon större grad. Män dricker mer än kvinnor, men av tabellen framgår att variationerna under årets månader är i princip desamma för båda könen.

Veckovariationer

Konsumtionen varierar även mellan veckans dagar. Under 2018 tillfrågades respondenterna om de druckit alkohol dagen före intervjun, vilket i genomsnitt 19 procent hade gjort. I tabell 26 redovisas andelarna som druckit respektive veckodag, fördelat på kön och ålder.

Det framgår att alkoholkonsumtion var minst vanligt en måndag (vilket 11 procent svarade) men desto vanligare under en fredag eller lördag (36 resp. 39 procent). Veckomönstret var relativt likartat för båda könen. Alkoholkonsumtion var ungefär tre gånger så vanligt under en fredag eller lördag jämfört med en vardag. Den största könsskillnaden uppträdde på söndagar, då nästan dubbelt så många män som kvinnor hade druckit (19 jämfört med 10 procent).

Figur 16. Andelen som konsumerat alkohol per veckodag i befolkningen 17–84 år efter åldersgrupper. 2018.

I figur 16 visas konsumtionens veckorytm för olika åldersgrupper. Samtliga grupper hade en större återhållsamhet på vardagarna och en högre andel konsumenter på fredagar och lördagar. Det jämnaste konsumtionsmönstret över veckans dagar hade den äldsta gruppen. Det medför också att de låg över de övriga åldersgrupperna under tre av veckans dagar (måndag, tisdag och söndag). Även den yngsta åldersgruppen hade ett förhållandevis jämnt konsumtionsmönster och de unga hade den lägsta andelen konsumenter för samtliga veckodagar, utom söndagar och måndagar då 30–49-åringarna låg allra lägst. Under fredagar och lördagar var det vanligast med alkoholkonsumtion bland 50–64-åringarna.

3. Avslutande diskussion

Under åren 2018–2020 begränsades antalet respondenter som fick frågor om sina konsumtionsvanor, medan anskaffningsfrågorna som vanligt ställdes till samtliga 18 000 i de årliga urvalen. Bakgrunden till denna temporära neddragning i konsumtionsfrågorna var att medel i stället behövde läggas på metodutveckling. Denna process är nu avslutad och från och med andra halvåret 2020 får åter alla respondenter besvara samtliga frågor. Att underlagen för konsumtionsfrågorna återgår till sin forna storlek innebär en förbättring, inte minst för att färre år behöver slås samman när många undergrupper ska redovisas.

Uppdateringen av metoden 2020, med uppdaterad vikt och erbjudande om webbsvarsmöjlighet, har inneburit kvalitetsförbättringar för mätningarna. Detta har märkts bland annat på en höjning av svarsfrekvensen. Även om en ökad svarsfrekvens är en kvalitetshöjning behöver den inte nödvändigtvis medföra att representativiteten ökar. Det kan dock konstateras att den uppdaterade metodiken lett till att täckningsgraden av volymen självrapporterad alkoholkonsumtion ökat gentemot den faktiska förbrukningen, vilket ska ses som ett kvitto på att metodutvecklingen haft en positiv effekt för undersökningens kvalitet.

I tabellbilagan och figurerna redovisas parallella resultat med tidigare (2019A) och nuvarande (2019B) metodik. I denna rapport har valet gjorts att inte redovisa några signifikantester av resultatskillnaderna mellan 2019A och 2019B. I och med att antalet tillfrågade är förhållandevis stort tenderar även små skillnader att bli signifikanta. Detta kan ske för totalerna, men inte för undergrupper, men i andra fall kan resultat bli det omvända, vilket skulle kunna medföra en viss rörighet i tolkningen av resultaten. Det viktiga i sammanhanget, det vill säga när trender redovisas, är att det finns en förståelse för att jämförbarheten med 2020 och tidigare år kan vara mer eller mindre begränsad. Om materialet å andra sidan ska analyseras i mera detalj, i exempelvis forskningssammanhang, kan det dock vara desto mer relevant att göra sådana statistiska tester mellan gammal och ny metodik.

Sammantaget kan det konstateras att flera års metodutveckling av relativt omfattande karaktär nu är till ända. Eftersom mera genomgripande metodförändringar är resurskrävande, och kan medföra jämförelseproblematik, är förhoppningen att det kommer dröja innan ett arbete av sådan karaktär åter är nödvändigt.

Som redovisats minskade årskonsumtionen enligt de självrapporterade uppgifterna med 7 procent under pandemiåret 2020, jämfört med året innan. I syfte att följa alkoholvaneförändringar under pandemin lät Systembolaget undersökningsföretaget Norstat göra en intervjuundersökning bland 17–84-

åringar perioden april 2020 till januari 2021. Respondenterna fick uppge om de druckit mer eller mindre under pandemin, jämfört med föregående tidsperiod. Cirka 70 procent svarade att konsumtionen varit oförändrad medan omkring 20 procent rapporterade att den hade minskat samtidigt som en knapp tiondel menade att den hade ökat (Systembolaget, 2021). Bland 17–29 åringarna återfanns den största andelen (cirka 30 procent) som rapporterade konsumtionsminskningar. Samtidigt var andelen som ökat sin konsumtion också störst i denna åldersgrupp. I denna mätning rapporterade 17–29-åringar – tillsammans med 30–49-åringarna – de största konsumtionsminskningarna (ca 10 procent lägre volymer). Således harmonierar resultaten förhållandevis väl från dessa studier.

Ovanstående sätter emellertid ljuset på att medelvärden för en population kan dölja att det inom olika grupper kan ha förekommit förändringar åt olika håll. Det är självfallet inte givet att alla alkoholkonsumenter har rört sig i samma riktning. En norsk studie har exempelvis visat att samtidigt som medelkonsumtionen under pandemin förblev oförändrad (eller svagt ökande i ett annat material) så hade inte alla konsumentgrupper förändrats parallellt med varandra. Många konsumenter drack likartat som tidigare, vissa hade sänkt förbrukningen under pandemin, men den mindre grupp som redan innan pandemin drack allra mest hade ökat sin konsumtion (Rossow I, m.fl., 2021a). Spridningen i konsumtionsvolymer hade således ökat i den norska befolkningen. I en liknande studie med underlag från åtta länder framkom även där att högkonsumenterna var de som förändrat (ökat) sin konsumtion allra mest (Rossow I, m.fl., 2021b).

Med Monitormätningarna som bas kommer för svensk del ett forskningsprojekt på CAN presentera fördjupade analyser av förändringar av konsumtionen i olika grupper under pandemin. Bland annat kommer förändringar i konsumtionen totalt sett och beroende på hur personer har påverkats av pandemin att studeras närmare. Det gäller i första hand negativa effekter av pandemin på personers psykiska välbefinnande och deras situation vad gäller arbete och ekonomi.

4. Referenser

Agardh, E. m.fl. (2016). *Alcohol-attributed disease burden in four Nordic countries: a comparison using the Global Burden of Disease, Injuries and Risk Factors 2013 study*. *Addiction*, 2016, 111, 1806–1813.

Callinan, S. m.fl. (2018). *How much alcohol is consumed outside of the lifetime risk guidelines in Australia?* *Drug Alcohol Review* 2018; 37:42–47.

Guttormsson, U. (2020). *Befolkningens självrapporterade alkoholvanor 2004–2019*. Rapport 195. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Guttormsson, U. (red.) 2020. *Skolevers drogvanor 2020*. Rapport 197. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Jarl, J., Johansson, P. & Eriksson, A. m.fl. (2008). *The societal cost of alcohol consumption: an estimation of the economic and human cost including health effects in Sweden, 2002*. *Eur J Health Econ* 9: 351–60.

Källebring, N. (2021). *Bortfall i Monitormätningarna – en bortfallsanalys med fokus på åren 2019–2020*. Rapport 201. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Kühlhorn, E., Ramstedt, M., Hibell, B., Larsson, S. & Zetterberg, H.L. (1999). *Alkoholkonsumtionen i Sverige under 1990-talet*. Socialdepartementet, Stockholm.

Leifman, H. & Trolldal, B. (2002). *Svenskens alkoholkonsumtion i början av 2000-talet med betoning på 2001*. Forskningsrapport nr 3, reviderad version. Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD), Stockholms universitet.

Lim, S.S., Vos, T. & Flaxman, A.D. m.fl. (2012). *A comparative risk assessment of burden of disease and injury attributable to 67 risk factors and risk factor clusters in 21 regions, 1990–2010: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2010*. *Lancet* 380: 2224–60.

Norström, T. & Ramstedt, M. (2018). *The link between per capita alcohol consumption and alcoholrelated harm in Sweden, 1987–2015*. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs* 79(4): 578-584.

Norström, T. (red.) (2002). *Alcohol in postwar Europe. Consumption, drinking patterns, consequences and policy responses in 15 European countries*. National Institute of Public Health: Stockholm.

Nyfjäll, M. & Trolldal, B. (2019). *Estimating total alcohol consumption in the Monitor survey – a technical description of the estimation method*. Rapport 182. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Ramboll management consulting AB (2019). *Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser – en beskrivande samhällsekonomisk studie*. Stockholm: Ramboll.

Rossow I., Bye E.K., Moan I.S., Kilian C., Bramness J.G. (2021a). *Changes in Alcohol Consumption during the COVID-19 Pandemic-Small Change in Total Consumption, but Increase in Proportion of Heavy Drinkers*. Int J Environ Res Public Health. 2021 Apr 16;18(8):4231. doi: 10.3390/ijerph18084231.

Rossow, I., Bartak, M., Bloomfield, K., Braddick, F., Bye, E. K., Kilian, C., López-Pelayo, H., et al. (2021b). *Changes in Alcohol Consumption during the COVID-19 Pandemic Are Dependent on Initial Consumption Level: Findings from Eight European Countries*. International Journal of Environmental Research and Public Health, 18(19), 10547. MDPI AG. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.3390/ijerph181910547>.

Stockwell, T. m.fl. (2017). *What are the public health and safety benefits of the Swedish government alcohol monopoly?: A report commissioned by Systembolaget, the Swedish government-owned retail alcohol monopoly*. Centre for Addiction Research of BC, University of Victoria, Victoria, BC, Canada.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2016). *Kommungruppsindelning 2017 – Omarbetning av Sveriges kommuner och landstings kommungruppsindelning*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Systembolaget AB (2021). *Så dricker vi i Sverige*. <https://www.omsystembolaget.se/folkhalsa/samhalle/rapporter-och-seminarier/alkoholkonsumtion-i-sverige-och-varlden/sa-dricker-vi-i-sverige/>. Hämtat 2021-10-11.

Trolldal, B. & Åström, V. (2021). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2001–2020*. Rapport 202. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

WHO (2018). *Global status report on alcohol and health 2018*. Geneva: World Health Organization; 2018. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

Zetterqvist, M. & Ramstedt, M. (2020). *Tobaksvanor i Sverige 2003–2019*. Rapport 194. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Bilaga I: Metod

Inledning

Monitormätningarnas alkoholfrågor har två huvudsyften. Det primära är att beräkna landets totala alkoholkonsumtion. Detta görs genom att addera uppgifter om den oregistrerade alkoholanskaffningen till den registrerade. Medan uppgifter om den registrerade delen finns publicerade, fångas oregistrerad anskaffning upp genom frågor i Monitormätningarna. Eftersom respondenter generellt sett underrapporterar frågor om alkoholanskaffning, tillämpas olika former av kalibreringar och uppräkningskorrigeringar när den totala anskaffningen ska beräknas med detta delunderlag. Resultat och metodik från anskaffningsdelen av mätningarna hittas i Trolldal & Åström (2021). En teknisk beskrivning av hur dessa beräkningar genomförs finns i Nyfjäll & Trolldal (2019). Anskaffningsresultaten, som till stor del bygger på aggregerad statistik, är ej möjliga att redovisas för olika undergrupper.

Ett annat syfte med alkoholfrågorna i Monitormätningarna är att ge en bild av hur konsumtionen fördelas och utvecklas i olika befolkningsgrupper, oavsett alkoholens ursprungskälla. Även sådana resultat publiceras i årliga rapporter (senast i Guttormsson, 2020). Denna metodbilaga tar upp de delar av Monitormätningarna som är särskilt relevanta för temat i denna rapport, det vill säga självrapporterade konsumtionsmönster. Redan här kan påpekas att inga uppräkningskorrigeringar görs av respondenternas svar gällande konsumtionsmönstren (utöver en viktning baserad på demografiska egenskaper hos de svarande). Detta förklarar varför beräkningarna av den totala alkoholanskaffningen genererar högre konsumtionsvolym (dubbelt så höga), jämfört med de självrapporterade konsumtionsuppgifterna. I denna bilaga beskrivs också den metodutveckling som bedrevs under 2018–2019 med permanentning under 2020.

Om frågeundersökningsmetodik

I frågeundersökningar förekommer ofta vissa typer av felkällor. Till att börja med kan det uppstå en undertäckning när urvalet dras. Det beror på att hela den aktuella populationen eventuellt inte förekommer i registret som urvalet dras ifrån (se nedan). Vidare följer den vanliga bortfallsproblematiken, relaterad till att olika grupper är mer eller mindre benägna att delta i undersökningar. Tidigare studier har påvisat att exempelvis storkonsumenter av alkohol är överrepresenterade i bortfallet (se t.ex. Leifman & Trolldal, 2002; Köhlhorn, m.fl., 1999). Utöver detta kan det finnas problem med svaren från de som faktiskt deltar. Det kan exempelvis röra sig om att respondenterna har svårt att minnas hur mycket de druckit, eller att de anpassar sina svar för att bättre passa

in i rådande normer. Det sistnämnda kan vara aktuellt inte minst för Monitormätningarna eftersom de fram till 2019 uteslutande genomfördes via telefonintervjuer. År 2020 svarade fortfarande drygt en tredjedel via telefon, även om ett erbjudande att svara via sms-länk till ett webbformulär infördes detta år (mer om detta nedan).

Flera åtgärder vidtas för att minska inverkan av ovanstående problem. Först och främst används ett omfattande slumpmässigt och riksrepresentativt urval. Ett stort urval kan förvisso aldrig kompensera för brister med bortfall och liknande, men ger åtminstone en större säkerhet än vad mindre urval gör. Skevheter beträffande urvalsramen och bortfallet kompenseras åtminstone delvis av att resultaten viktas så att de demografiskt speglar den faktiska sammansättningen av det aktuella befolkningssegmentet (se nedan). Vidare används en relativt kort referensperiod (de senaste 30 dagarna) för att minska minnesfelen. Respondenterna informeras före intervjuens början om att deras svar kommer att behandlas konfidentiellt och att kontaktuppgifterna raderas när undersökningen är avslutad, detta för att få så uppriktiga svar som möjligt. Nedan berörs hur dessa potentiella felkällor hanterats och hur de eventuellt kan ha påverkat resultaten och dess jämförbarhet över tid.

Urval och täckning

Urvalet för telefonintervjuerna är sedan 2013 individbaserat och både fasta telefonnummer och mobilnummer används vid kontaktförsöken. Tidigare användes RDD-metodik, dvs. random digit dialing, en metodik som går ut på att ringa slumpmässigt genererade telefonnummer. Om hushållet hade flera boende valdes intervjuperson genom födelsedagsmetoden. I slutet på 00-talet sjönk svarsfrekvenserna, i synnerhet bland yngre. Detta ledde till att RDD-urvalet kompletterades med ett individurval av yngre respondenter.

Sedan 2013 används alltså renodlade individurval. Dagens urval görs i PAR-konsument, vilket är en databas med samtliga telefonabonnenter som är tillgängliga för denna typ av undersökningar, med fasta eller mobila abonnemang. PAR-konsument är i sin tur hämtat ur en större databas som heter SPAR, som täcker samtliga folkbokförda personer i landet. Idealiskt vore att använda SPAR som urvalsram, men detta är inte möjligt då den databasen saknar telefonnummer (liksom e-postadresser)⁶. PAR-konsument når knappt 6 miljoner i den aktuella populationen (17–84-åringar). Det motsvarar ungefär 70 procent av alla personer i den åldersgruppen som är mantalsskrivna i Sverige. Telefonintervjuer liksom frågeformulär är endast möjliga att besvara på svenska. Exakt hur stor andel i urvalet som är bosatta i landet samt är

---

6) Att använda SPAR som urvalsram och med hjälp av postala brev även nå personer utan listat telefonabonnemang vore att föredra. Detta förfarande är dock inte ekonomiskt försvarbart eftersom bruttourvalet i denna undersökning är mycket stort och detta skulle därmed medföra alltför omfattande merkostnader.

svensktalande, och därmed ska ingå i Monitormätningens egentliga urvalsdefinition, är inte känt.

Urvalsförfarandet går numera till så att i ett första steg dras ett slumpmässigt huvudurval ur PAR-registret. Därefter genomförs veckovisa urval ur huvudurvalet. Antalet uppringningsförsök inom svarsperioden uppgår i praktiken till ca 20. Till de med känt mobilnummer utgår (sedan oktober 2017) först en sms-avisering, med en efterföljande påminnelse. Om respondenten då inte nås betraktas denne som svarsbortfall.

Telefonintervjuer genomförs under samtliga veckodagar, med undantag för storhelger, såvda respondenterna inte anammår möjligheten att själva besvara frågorna via sms-länk till ett webbformulär. I grova drag medverkar 350 personer i undersökningen varje vecka, vilket summerar till ca 18 000 per år. Det primära syftet med Monitormätningarna är att fånga in oregistrerad anskaffning. Det innebär i sin tur att mäta mera sällsynta företeelser som köp av smugglad alkohol eller egenimport via internet, vilket motiverar varför antalet respondenter är så pass omfattande.

Samma behov gäller dock inte för att mäta självrapporterade alkoholvanor. Vissa år har antalet intervjuer som ligger till grund för de självrapporterade konsumtionsmönstren av kostnadsskäl varit färre jämfört med anskaffningsfrågorna. Under 2018 slumpades exempelvis ca 4 500 intervjupersoner till att även få frågor om konsumtionsmönster och 2019 gällde detta 6 100 personer. Eftersom webbsvarsmetoden visat sig framgångsrik, och medfört vissa kostnadsänkningar, får åter samtliga respondenter alla frågor sedan hösten 2020 (detta år besvarade närmare 14 700 personer konsumtionsfrågorna). Av tabell 1 i tabellbilagan framgår årligen hur många respondenter som intervjuats om sina konsumtionsvanor.

Till och med år 2012 omfattade urvalet 16–80-åringar. Vid halvårsskiftet år 2013 höjdes gränsen för de yngsta till 17 år. Samtidigt utökades den övre åldersgränsen från 80 till 84 år. Sedan dess omfattar urvalet alltså 17–84-åringar, med ett känt telefonnummer. I resultatredovisning för 2002–2013 ingår 17–80-åringar och från 2014 ingår 17–84-åringar. Detta påverkar resultatens jämförbarhet över tid något, detta eftersom fyra årsklasser med mera återhållsamma alkoholvanor tillförts materialet från 2014.

Intervjumetoder

I syfte att minska bortfallet och göra undersökningen mer attraktiv för olika typer av respondenter infördes år 2020, utöver telefonintervju, möjligheten att själv besvara undersökningen via ett digitalt frågeformulär. Initialt får numera alla respondenter med känt mobilnummer ett erbjudande om att besvara frågorna via en formulärlänk som sänds ut via sms. De som väljer att avstå från detta kontaktas och intervjuas alltså på traditionellt sätt via telefon (mobil eller fast) efter att en viss tid förflutit.

Eftersom denna typ av metodförändring kan ge upphov till resultat skillnader i form av annorlunda svarsmönster och/eller förändrad respondentsammansättning, genomfördes ett test för att utvärdera om införandet av den nya svarsvägen påverkat svarsmönstren. Detta test bedrevs parallellt med den ordinarie datainsamlingen under 2019 och för konsumtionsvanefrågorna omfattade testet ca 6 100 respondenter.

Till att börja med kan konstateras att över hälften av respondenterna (53 procent) valde att svara via mobillänken. Resterande intervjuer genomfördes på traditionellt sätt via mobiltelefon (37 procent) respektive fast telefoni (10 procent). Den sistnämnda svarsvägen var vanligast för äldre respondenter. Jämfört med den normala datainsamlingen 2019 ökade svarsfrekvensen något med den nya intervjumetoden, från 28 till 29 procent. Eftersom testet befanns framgångsrikt beslöts att införa webbenkät via sms-länk som ett permanent svarsvägsalternativ från januari 2020.

När sms-länkarna sedan införlivades i den reguljära metodiken och dess insamlingsrutiner 2020 kom denna svarsväg att bli än vanligare. År 2020 utnyttjade 63 procent av respondenterna webbsvarsalternativet. Ingen successiv ökning har skett under 2020 utan webbsvaren har legat högre i stort sett samtliga veckor jämfört med 2019. Detta tolkas som att nivåhöjningen primärt förklaras av att svarsvägen implementerats i skarpt läge, och att hanteringen runt detta effektiviserats. Eftersom webbsvarsnivån var högre redan i början av 2020 är det svårt att se att den skulle vara orsakad av annat, exempelvis som pandemieffekter eller en ökad digital mognad. Preliminära data för första halvåret 2021 indikerar inte heller att så skulle vara fallet, detta eftersom webbsvarsnivån detta halvår liknar den för år 2020. Vikten (se nästa avsnitt) för 2019B har därför konstruerats så att den även tar hänsyn till att svarsvägsandelarna förändrades påtagligt 2020.

För att ge en uppfattning om den nya svarsvägens påverkan på resultaten redovisas i tabellbilagan svar från såväl ordinarie datainsamling (2019A) som från det parallella testet (2019B). I tabellbilagens redovisning ingår dock även effekten av att viktningsförfarandet utvecklats 2020 (vilket behandlas i följande avsnitt). För att se effekten endast av införandet webbsvarsalternativ redovisas i tabell C resultatjämförelser där det tidigare viktningsförfarandet tillämpats för båda datainsamlingsmetoderna 2019. På så sätt ges en renodlad bild av effekten av att undersökningen kompletterats med webbsvarsalternativ. Detta görs för tre centrala alkoholvanemått; att ha druckit respektive intensivkonsumerat alkohol de senaste 30 dagarna, samt årskonsumtionens storlek.

Av tabellen framgår att för 2019MB (tidigare viktning, men med ny svarsväg) är resultaten för de tre alkoholmåten konsekvent högre jämfört med tidigare variant (tidigare viktning, men utan ny svarsväg). Med andra ord har införandet av webbsvarsalternativet inneburit att respondenterna sammantaget rapporterat mera omfattande alkoholvanor jämfört med tidigare, i synnerhet vad gäller årskonsumtionen.

Tabell C. Skillnaden mellan tidigare (2019MA) och nuvarande (2019MB) svarsvägsmetod fördelat efter ålder och kön. Tidigare viktöförändring.

Andelen som druckit alkohol under de senaste 30 dagarna

	17–29 år	30–49 år	50–64 år	65–84 år	Män	Kvinnor	Alla
2019MA	72	80	80	75	80	74	77
2019MB	77	79	83	81	82	78	80

Andelen som intensivkonsumerat alkohol under de senaste 30 dagarna

	17–29 år	30–49 år	50–64 år	65–84 år	Män	Kvinnor	Alla
2019MA	45	30	23	11	36	19	27
2019MB	47	35	30	15	40	24	32

Årskonsumtion i liter ren (100 %) alkohol

	17–29 år	30–49 år	50–64 år	65–84 år	Män	Kvinnor	Alla
2019MA	4,5	3,6	3,9	3,2	4,9	2,7	3,8
2019MB	5,4	4,7	5,1	4,4	6,3	3,5	4,9

Resultatskillnaden kan dels förklaras av att det med all sannolikhet upplevs som mindre känsligt att själv rapportera dessa vanor i en enkät, jämfört med att redovisa dem för någon i en telefonintervju. En annan förklaring kan vara att införandet av den nya svarsvägen attraherat nya typer av respondenter, med mera omfattande alkoholvanor. Ett sätt att hantera skevheter i respondentsammansättningen, och eventuella förändringar i denna, är att vikta de inkomna svaren med avseende på olika egenskaper hos respondenterna. Denna procedur samt hur den förändrats beskrivs i följande avsnitt.

Bortfall och viktning

Bortfallet i studien utgörs av utvalda respondenter som av olika skäl inte gått att nå för intervju eller som har avböjt att delta. I likhet med flertalet andra frågeundersökningar baserade på befolkningsurval är svarsbortfallet idag högre än i början av 2000-talet. Enligt tabell 1 var svarsfrekvensen 28 procent år 2019 (tabell 1), vilket är betydligt lägre jämfört med situation för 15 år sedan då runt 50 procent medverkade.

Att svarsfrekvensen höll sig omkring 27 procent perioden 2015–2019 torde förklaras av aktiva ansträngningar för att vidmakthålla en acceptabel nivå. Bland annat utvecklades instruktioner och utbildningar för telefonintervjuerna, sms-aviseringar infördes till respondenter med känt mobilnummer, liksom att introduktionen till respondenterna förbättrades samt att studien bättre beskrevs och motiverades på CAN:s hemsida.

År 2020 hade svarsfrekvensen ökat till 33 procent, vilket var 4 procentenheter högre jämfört med 2019B (samma metod). Detta kan vara en effekt av att

undersökningen blivit mer attraktiv att delta i, med webbsvarsmöjligheten. Ytterligare ett skäl till den förbättrade svarsfrekvensen kan vara pandemisituationen som rådde under 2020, med minskat resande och uteliv, men med desto mera av hemmavaro och ökad närbarhet.

I vilken mån den över tid förändrade svarsfrekvensen påverkat de självdeklarerade uppgifterna är svårt att avgöra. Det kan dock påtalas att täckningen av den självrapporterade konsumtionen, i relation till anskaffningen, var förhållandevis stabil mellan 2004 och 2019A. I genomsnitt låg den omkring 45 procent under perioden. Även för cigaretter var förhållandet mellan total anskaffning och självrapporterad konsumtion relativt stabilt. Under perioden 2012–2019 uppgick täckningsgraden i genomsnitt till omkring 48 % för cigarettkonsumtionen, utan att uppvisa någon särskild utvecklingstendens (Zetterqvist och Ramstedt, 2020). Detta talar för att den sjunkande svarsfrekvensen inte på något avgörande sätt har resulterat i felaktigheter vad gäller beskrivningen av trenderna i konsumtionsutvecklingen, som den mätts genom konsumtionsfrågorna.

Perioden 2019B–2020, det vill säga med nuvarande metod, ökade täckningsgraden till 50 procent. Den ökade täckningsgraden är ett kvitto på att metodförändringarna som genomförts har förbättrat kvaliteten på mätningen av konsumtionen.

Viktning

Ett sätt att korrigera för de representativitetsproblem som uppstår till följd av svarsbortfall, eller att urvalsramen initialt inte täckt hela den aktuella populationen, är att vikta de intervjuade personerna så att de liknar den population som ska beskrivas. Sedan starten och fram till 2019 viktades respondenternas svar med avseende på egenskaperna kön (2 grupper), ålder (4 grupper) samt H-regiontillhörighet⁷ (3 grupper), så att sammansättningen av de intervjuade motsvarade proportionerna i befolkningen, för dessa tre egenskaper.

Som ett led i den metodutveckling som initierades 2018, och bland annat ledde till införandet av webbsvarsmöjligheten, beslöts att även göra en översyn av viktningförfarandet. Utgångspunkten var att i möjligaste mån införa ytterligare egenskaper i viktningen, utöver kön, ålder och boenderegion. Detta arbete genomfördes i samarbete med en av CAN anlita statistisk konsult.

Monitormätningarna inkluderar sedan ett antal år frågor om utbildningsnivå och födelseland. Det är känt att alkoholvanorna varierar med avseende på dessa egenskaper. Eftersom personer med lägre utbildningsnivå respektive utländsk bakgrund visat sig vara underrepresenterade bland de svarande i Monitormätningarna (Källebring, 2021) beslöts att dessa egenskaper skulle

---

7) H-regionindelningen grupperar landets kommuner efter invånartäthet.

inkluderas i den nya vikten. Statistikkonsulten fann genom en serie tester att det var möjligt att per månad vikta materialet med avseende på kön (2 grupper) boenderegion, (3 grupper), ålder (4 grupper), utbildningsnivå (2 grupper) samt utländsk bakgrund (2 grupper). Detta detaljerade viktningförfarande förutsätter dock att vikten beräknas med en metod som kombinerar cellviktning (individnivå) och kantviktning (gruppnivå).

Vad gäller utbildningsnivå går skiljelinjen mellan de som har högskole-/universitetsutbildningen, och inte. Att ha utländsk bakgrund definieras som att vara utlandsfödd eller att ha båda föräldrarna födda utomlands, medan övriga hänförs till den andra gruppen. Boenderegion handlar i nya vikten om huruvida boendekommunen definierats höra till storstadsområde, större stad eller vara av övrig kommuntyp, detta enligt SKR:s kommunindelning⁸. För 2019B gäller dessutom att vikten detta år även justerar så att svarsvägarna (webb/cati⁹-mobil/cati-fast) getts den representation som gällt från januari 2020. Detta för att efterlikna läget då den nya metodiken fullt ut implementerats, och därmed ge en så rättvisande bild av effekterna av övergången till den nya metodiken som möjligt.

Effekten av det uppdaterade viktningförfarandet illustreras i tabell D. Där jämförs resultat från den ordinarie datainsamlingen 2019 med tidigare vikt (VA) med resultat där den nuvarande vikten tillämpats på samma datamängd (VB). Som framgår blir resultaten för samtliga tre alkoholmätt något mindre

Tabell D. Skillnader mellan tidigare (2019VA) och nuvarande (2019VB) viktmetod fördelat efter ålder och kön. Ordinarie data 2019.

Andelen som druckit alkohol under de senaste 30 dagarna

	17–29 år	30–49 år	50–64 år	65–84 år	Män	Kvinnor	Alla
2019VA	72	80	80	75	80	74	77
2019VB	66	77	78	73	77	71	74

Andelen som intensivkonsumerat alkohol under de senaste 30 dagarna

	17–29 år	30–49 år	50–64 år	65–84 år	Män	Kvinnor	Alla
2019VA	45	30	23	11	36	19	27
2019VB	40	30	22	11	34	18	26

Årskonsumtion i liter ren (100 %) alkohol

	17–29 år	30–49 år	50–64 år	65–84 år	Män	Kvinnor	Alla
2019VA	4,5	3,6	3,9	3,2	4,9	2,7	3,8
2019VB	3,9	3,5	3,8	3,2	4,6	2,5	3,6

8) Eftersom SCB:s H-regionindelning inte längre uppdateras tillämpas i stället SKR:s kommungruppsindelning (<https://skr.se/skr/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner/kommungruppsindelning.2051.html>).

9) Cati utläses computer assisted telephone interview, dvs. telefonintervjuer.

omfattande med den uppdaterade viktmetoden. Att även ta hänsyn till utbildningsnivå och utländsk bakgrund i nuvarande viktning innebär således att alkoholkonsumtionen framstår som något lägre, jämfört med resultaten från den tidigare viktproceduren.

Sammanfattning metodförändringar 2019–2020

Som konstaterats ovan innebar möjligheten att själv besvara enkäten via en sms-länk till ett webbformulär att alkoholvanorna rapporterades vara mera omfattande, jämfört med tidigare förfarande. Å andra sidan medförde det uppdaterade viktning förfarandet att nivån på alkoholvaneresultatet blev lägre, det vill säga när vikten inte bara tog hänsyn till kön, ålder och boenderegion utan även inkluderade utbildningsnivå samt utländsk bakgrund.

Av tabell E framgår den sammanvägda effekten av de två metodförändringarna. I tabellen jämförs resultat från 2019A, det vill säga insamlat och viktat enligt tidigare metodik, med resultat från 2019B, där respondenterna getts möjlighet att svara via webblänk och där den nya viktningssmodellen applicerats.

Som framgår av tabellen var det ingen direkt skillnad vad gäller att ha druckit alkohol senaste 30 dagarna. Av samtliga respondenter uppgav 77 procent att de var alkoholkonsumenter enligt såväl tidigare som nuvarande metodik. För undergrupper som kön och ålder kan dock mindre skillnader mellan metoderna skönjas. Vad gäller att ha intensivkonsumerat blev metodeffekten mera synlig.

Tabell E. Skillnader mellan tidigare (2019A) och nuvarande (2019B) metod efter ålder och kön.
Andelen som druckit alkohol under de senaste 30 dagarna

	17–29 år	30–49 år	50–64 år	65–84 år	Män	Kvinnor	Alla
2019A	72	80	80	75	80	74	77
2019B	71	77	80	77	79	74	77

Andelen som intensivkonsumerat alkohol under de senaste 30 dagarna

	17–29 år	30–49 år	50–64 år	65–84 år	Män	Kvinnor	Alla
2019A	45	30	23	11	36	19	27
2019B	43	34	27	13	38	21	29

Årskonsumtion i liter ren (100 %) alkohol

	17–29 år	30–49 år	50–64 år	65–84 år	Män	Kvinnor	Alla
2019A	4,5	3,6	3,9	3,2	4,9	2,7	3,8
2019B	4,9	4,5	4,8	3,7	5,8	3,1	4,5

Enligt tidigare metod hade 27 procent intensivkonsumerat senaste 30 dagarna och med nuvarande metod blev andelen i stället 29 procent. Jämfört med måttet för alkoholkonsumenter blev förändringarna i vissa av tabellens undergrupper desto större. Gemensamt för båda måtten är att den yngsta åldersgruppen är ensam om att uppvisa lägre resultat med den nya metoden.

Av de här redovisade alkoholmåtten hade metodförändringen störst betydelse för årskonsumtionen. Med den nya metodiken ökade denna från 3,8 till 4,5 liter ren alkohol och år, för samtliga respondenter. Detta är en skillnad på 19 procent. Nivåerna steg för alla åldersgrupper och för båda könen.

Sammantaget har den nya metodiken lett till att alkoholvanorna delvis framstår som något mer omfattande jämfört med den tidigare. Effekten är olika stor för olika alkoholvanemått. I tabellbilagan återfinns resultat från båda metoderna (2019A och 2019B), för samtliga redovisade mått, detta för att illustrera hur metodbytet påverkat resultatens jämförbarhet över tid. I samtliga figurer redovisas parallella värden för 2019A och 2019B, så att metodeffekterna blir synliggjorda.

I denna rapport har valet gjorts att inte redovisa några signifikanstester av resultatskillnaderna mellan 2019A och 2019B. I och med att antalet tillfrågade är förhållandevis stort tenderar även små skillnader/förändringar att bli signifikanta. Detta kan i sin tur inträffa för totalerna men inte för undergrupper, men i andra fall kan resultat bli det omvända, det vill säga att totalresultaten är oförändrade men att signifikanta skillnader i stället uppstår för enstaka åldersgrupper (för ett och samma mått). Detta skulle medföra en viss rörlighet i resultatpresentationerna. Det viktiga i detta sammanhang, det vill säga när trender redovisas, är att det finns en förståelse för att jämförbarheten med 2020 och tidigare år kan vara mer eller mindre begränsad. Om materialet å andra sidan ska analyseras i mera detalj i exempelvis forskningssammanhang kan det dock vara desto mer relevant att göra sådana statistiska tester.

Databearbetningar

Tidsperioder

Monitormätningarna initierades under år 2000 och helårsdata för alkoholanskaffningen finns från och med år 2001. Konsumtionsfrågor infördes därefter successivt under perioden 2002–2004. För flertalet redovisningar i denna rapport utgör därför 2004 startår. Trots att det genomförts förändringar i undersökningsmetodiken, dels under 2013 (urvalsmetodik, ålderssammansättning och intervjuarstab), dels inför 2020 (webbsvarsmöjlighet och uppdaterad vikt), så är metoden i grund och botten densamma sedan projektets start i början av 2000-talet.

Under hela perioden har frågorna gällande alkoholvanorna varit i princip oförändrade. Utöver detta, är de databearbetningar som görs för

konsumtionsfrågorna enhetliga för hela perioden (kontroller, rensningar, trunkeringar, imputeringar, med mera). Det gör att den typen av felkällor i stort sett hanterats likartat för hela den redovisade perioden. Grunden för jämförelser över tid, liksom mellan grupper, bedöms därmed vara god.

Årsmedelvärden

Som nämnts pågår mätningarna löpande under året och därvid dras också nya urval löpande. Resultaten i rapportens tabellbilaga för respektive år utgörs till och med 2017 av medelvärdet för resultaten från respektive års månadsurval. Urvalsstorleken minskades tillfälligt för konsumtionsfrågorna 2018–2020. Under denna period är det därför inte möjligt att beräkna årsresultaten utifrån medelvärden av månadsresultaten, då det lägre antalet svarande per månad skulle ge upphov till att osäkerheter byggdes in i resultaten. Analyser av 2017 års data visade dock att denna förändring i praktiken var betydelselös med avseende på de presenterande resultaten. Från och med detta år beräknas därför resultaten på basis av årsdatat, inte av medelvärdet för tolv månadsresultat. Att antalet svarande per månad kan variera något hanteras dock i viktning förfarandet.

Ibland presenteras resultat med data från flera år sammanslaget, detta för att ge ett utökat analysunderlag. Beroende på vad som är lämpligast, baseras resultatet antingen på medelvärden av poolade resultat från flera år (illustreras 2018/19), eller på medelvärden av flera tidsperioder (illustreras 2018–19). Med den första varianten tas hänsyn till att underlaget kan vara olika stort under olika tidsperioder. Om detta inte är fallet används den senare varianten.

Internbortfallet ("ej svar") exkluderas ur resultatberäkningarna för respektive fråga. Det innebär att nämnaren varierar (något) mellan olika tabeller eftersom internbortfallet varierar (något) mellan olika frågor. Internbortfallet är i regel hursomhelst lågt och överstiger sällan en procent. Denna redovisningsmetod har tillämpats i Monitormätningarna sedan starten.

Behandling av extremvärden

Årskonsumtionen uttrycks i ren (100 %) alkohol och summeras utifrån volymerna för enskilda drycker, vilka i sin tur beräknas genom frekvens- och kvantitetfrågor. Tre olika typer av justeringar av osannolikt höga inrapporterade konsumtionsnivåer görs. Felaktigt höga nivåer kan uppstå till följd av missförstånd mellan intervjuare och respondent eller på grund av felaktiga inmatningar av intervjuare, eller sedan 2020 av webbresponenten. Beräkningen av årskonsumtionen består av ett stort antal enskilda frågor, och uttrycks som ett medelvärde. Därför är det viktigt att göra denna typ av kontroller och justeringar för att undvika att enskilda och osannolika extremvärden påverkar slutresultaten.

Till att börja med tillåts maximalt cirka 65 cl ren alkohol ha konsumerats per tillfälle (dag) för respektive dryck. Volym överstigande denna gräns sänks till

65 centiliter. Samma justering tillämpas också när konsumtionen per dryckesdag redovisas. Vidare tillåts ingen enskild dryck bidra med mer än 5 liter ren alkohol per 30-dagarsperiod. Volymer överstigande denna gräns sänks till 5 liter. Efter att dryckerna summerats till en total månadskonsumtion, rensas de med en total månadskonsumtion överstigande 18 liter bort (de beaktas inte vid resultatredovisningen utan behandlas som internbortfall). Ligger den totala uppmätta volymen mellan 9 och 18 liter ren alkohol så ingår fortfarande respondenten i bearbetningarna, dock sänks totalkonsumtionen till 9 liter ren alkohol. Det antas att dessa personer förvisso dricker stora mängder, men av något skäl har någon typ av överrapportering uppstått som inte korrigerats i de föregående stegen.

Relativt få respondenter justeras enligt ovanstående men korrigeringsarna är ändå viktiga eftersom ett mindre antal extremfall kan dra upp medelvärdena påtagligt. Gränsvärdena ovan kan ses som väl generösa, men oavsett var gränsen dras är det viktigt att göra sådana kapningar när medelvärden beräknas, och att de görs på samma sätt över tid.

Slutligen görs även en logisk justering av svaren gällande andelen alkoholkonsumtionstillfällen som innefattat intensivkonsumtion. De respondenter som rapporterat att de intensivkonsumerat oftare än de överhuvudtaget druckit justeras så att antalet tillfällen med intensivkonsumtion inte överstiger det totala antalet konsumtionstillfällen. Endast ett begränsat antal av de aktuella respondenternas svar justeras på detta vis, men om detta inte gjordes skulle dessa extremfall dra upp medelvärdena på ett missvisande sätt.

Imputeringar av värden

För vissa perioder saknas data och då har imputeringar gjorts. Det gäller bland annat oktober–december 2004, då värden för de aktuella månaderna har imputerats med hjälp av medelvärdena för motsvarande månader från föregående och efterkommande år (2003 resp. 2005). Imputeringar med samma metodik har även gjorts 2013 för perioden juli–december, eftersom det finns en osäkerhet angående kvaliteten på datat gällande frågorna om självrapporterad konsumtion för denna period.

Därutöver har en imputering av värden gjorts även för 2019A respektive 2019B. Till följd av ett fel vid konstruktionen av urvalsramen genomfördes för få intervjuer med 17- respektive 18-åringar under året. Dessa åldrar blev därmed underrepresenterade och har därför kompletterats med data från 2018 för att få en korrekt åldersrepresentation i materialet. Cirka tre fjärdedelar av svaren för 17- respektive 18-åringar kommer alltså från 2018 års undersökning, vilket i praktiken betyder att 2019 års resultat för dessa åldrar i hög grad bestäms av vad motsvarande respondenter svarade föregående år. Om denna imputering ej hade gjorts skulle det dock innebära att resultaten för gruppen 17–29 år blivit missvisande (i begränsad omfattning även för samtliga respondenter 17–84-år). Eftersom alkoholvanorna bland skolungdomar varit relativt stabila perioden

2016–2020 enligt CAN:s skolundersökningar (Guttormsson, red, 2020) finns ingen anledning att tro att denna imputering gör 2019 års resultat missvisande.

Åldersgruppernas sammansättning

Som nämnts har urvalets åldersmässiga sammansättning förändrats något under åren. I denna rapport har de 16-åringar som till och med 2012 ingick i urvalen exkluderats ur resultatredovisningen för att ge bättre jämförbarhet över tid. Den yngsta åldersgruppen består således konsekvent av 17–29-åringar. Vidare höjdes den övre åldersgränsen vid halvårsskiftet 2013, från 80 till 84 år. Eftersom resultaten från andra halvåret inte används i bearbetningarna (se ovan), ger denna höjning av åldersgränsen en effekt först från och med 2014. Att ytterligare fyra årskullar inkluderats måste beaktas vid tolkningen av resultaten, åtminstone vad den äldsta åldersgruppen beträffar (i resultatkapitlet redovisas åldersutökningens effekt på årskonsumtionens storlek).

De olika konsumtionsmått

I föreliggande rapport redovisas flera olika alkoholkonsumtionsmått. Till följd av diverse förändringar under Monitormätningens första år, som i hög grad rört frågorna om självrapporterad konsumtion, har resultaten från konsumtionsvolymfrågorna bedömts vara jämförbara över tid först från och med år 2004. Utöver att ett antal betydande förändringar som genomfördes under studiens första år, saknades dessutom frågor om starkvin samt cider/alkoläsk, vilket alltså ingår sedan 2004.

I intervjuundersökningen ställs först en fråga om hur ofta intervjupersonen överhuvudtaget druckit någon alkoholhaltig dryck under de senaste 30 dagarna. Därefter följer dryckesspecifika frågor om volymen konsumerad alkohol. Respondenten får frågor om antal dryckestillfällen och mängden konsumerad alkohol per tillfälle. Utöver dessa frågor ställs även en fråga om så kallad intensivkonsumtion. Hur måtten konstruerats beskrivs närmare nedan.

Alkoholkonsumenter

Detta mått baseras på den inledande frågan om, och i så fall hur ofta, intervjupersonen druckit någon alkoholhaltig dryck under de senaste 30 dagarna. De som svarat ja kategoriseras som ”alkoholkonsumenter”, oavsett hur ofta de druckit och definitionen av måttet blir således andel i befolkningen (17–84 år) som druckit under de senaste 30 dagarna.

Frågan leder inte enbart till en dikotomisering i konsumenter och icke-konsumenter utan ger även ett genomsnittligt antal dryckestillfällen under de senaste 30 dagarna, liksom genomsnitt på andelen som druckit alkohol veckovis under perioden.

Frågans formulering och dess översättning till frekvenser framgår av tabell G, där de fasta svarsalternativen också framgår. Beräkningen för en person som

exempelvis svarat 4–5 gånger i veckan blir: $4,5 \text{ dagar}/7 \text{ dagar} \times 30 \text{ dagar} = 19,3$ dagar under de senaste 30 dagarna. Samma svarsfrekvenser återkommer vad gäller intensivkonsumtion och konsumtion av olika alkoholdrycker. Frågan finns med sedan undersökningens start men till och med 2003 saknade den dock de svarsfrekvenser som redovisas i tabellen och besvarades endast med ja eller nej.

Tabell G. Antal dagar med alkoholkonsumtion utifrån frekvensfrågan om alkoholkonsumtion.

Med alkohol menar vi folköl, starköl, starkcider, alkoholäsk, vin, starkvin eller sprit." "Hur ofta har du, under de senaste 30 dagarna, druckit minst ett glas av något som innehåller alkohol?"

I stort sett varje dag	27,9 dagar
4–5 gånger i veckan	19,3 dagar
2–3 gånger i veckan	10,7 dagar
Ungefär 5–6 gånger ^{a)}	5,5 dagar
En gång i veckan	4,3 dagar
Ungefär 2–3 gånger/	2,5 dagar
Ungefär 1 gång	1 dag
Aldrig	0 dagar

a) Detta kompletterande alternativ infördes 2015.

Alkoholvolym

För att fånga in den självrapporterade konsumtionen används en dryckesspecifik så kallad kvantitets- och frekvensskala. Där får intervjupersonerna besvara frågor om och hur ofta de dricker olika alkoholphaltiga drycker, samt hur mycket de brukar dricka av respektive dryck.

Frekvensfrågan för respektive dryckestyp lyder: "Hur ofta har du druckit [...] under de senaste 30 dagarna?". Frågorna ställs separat för folköl, starköl, vin, starkvin, sprit och cider/alkoläsk. Svarsfrekvenserna är desamma som i tabell G. Kvantitetsfrågorna är anpassade utifrån de vanligaste förpackningarna/behållarna för respektive alkoholdryck.

Den totala volymen beräknas genom att, per dryck, multiplicera mängden alkohol som intervjupersonen uppger med antalet dryckestillfällen. Därefter beräknas hur mycket ren alkohol detta motsvarar, genom att multiplicera volymen med den genomsnittliga alkoholhalten för respektive dryck (enligt Systembolagets försäljning respektive år). Slutligen adderas de olika dryckernas volymer och resultatet uttrycks i liter ren (100 %) alkohol. Till och med 2017 beräknades årskonsumtion för varje månad och summerades därefter till en årsvolym. Från 2018 beräknas årsvolymen som medelvärdet av hela årets resultat multiplicerat med 12. En kontroll med datat från 2017 visade att ändringen av beräkningsgrunden i princip var betydelselös och påverkade därmed inte jämförbarheten över tid.

När volymen konsumerad alkohol per dryckestillfälle presenteras, divideras den totala volymen med antalet dryckestillfällen enligt den inledande frågan. Som tidigare nämnts justeras de enstaka extremvärden som kan uppstå vid denna beräkning, för att undvika att medelvärdet blir felaktigt högt.

Intensivkonsumenter

Intensivkonsumtionsfrågan avser att fånga upp om och hur ofta intervjupersonen druckit större mängder alkohol vid ett och samma tillfälle under de senaste 30 dagarna. Den mängd som minst ska ha konsumerats för att klassas som intensivkonsumtion uppgår till ungefär 75 centiliter vin eller cirka 2 liter starköl. Svarsfrekvenserna framgår av tabell G.

Vid redovisningar av hur stor andel av alla dryckestillfällen som utgörs av så kallad intensivkonsumtion, divideras antalet dagar med intensivkonsumtion med det totala antalet dagar med någon rapporterad alkoholkonsumtion överhuvudtaget. Det visar således hur stor andel av alla dryckestillfällen som utgörs av intensivkonsumtionstillfällen. Dessa beräkningar görs på individnivå, det vill säga enskilt för varje respondent. Det går med andra ord inte att ta de gruppmedelvärden för antal dryckestillfällen och antal intensivkonsumtionstillfällen som redovisas i tabellerna och dela dem med varandra för att få fram dessa resultat.

Högekonsumenter (och standardglas)

Måttet högekonsument beräknas utifrån den totala volymen konsumerad alkohol och representerar andelen som i genomsnitt per vecka dricker minst 14 standardglas (män) respektive 9 standardglas (kvinnor). Det motsvarar ca 168 gram (drygt 21 cl) respektive 108 gram (knappt 14 cl) ren alkohol, eller 1,6 respektive 1,1 liter vin, i veckan. Detta innebär i sin tur att 1 standardglas har antagits innehålla 12 gram – eller 1,5 cl – ren alkohol.

Riskkonsumenter

Riskkonsumtion är ingen medicinsk diagnos utan utgör en indikation på att risk föreligger att bland annat utveckla ett skadligt bruk eller beroende. Måttet inkluderar respondenter som antingen konsumerat en genomsnittlig alkoholmängd motsvarande minst 14 respektive 9 standardglas i veckan (21 respektive 14 cl ren alkohol) och/eller intensivkonsumerat minst en gång under de senaste 30 dagarna (druckit motsvarande 1 flaska vin eller mer vid ett och samma tillfälle). Riskkonsumtionsmåttet i denna undersökning är alltså en kombination av variablerna hög- och intensivkonsumtion. Begreppet kan definieras på olika sätt i olika undersökningar och jämförelser av måttet måste därför ta hänsyn till eventuella definitionsskillnader.

C.A.N

CAN – Nationellt kompetenscentrum inom ANDTS (alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel). Vårt fokus är undersökningar, forskning och kommunikation. Vi genomför även lokala och regionala undersökningar och kartläggningar på uppdrag av kommuner och län.

CAN är en unik aktör med en fot i civilsamhället och en i det offentliga. Styrelsen utses till hälften av regeringen och till hälften av de cirka 50 medlemsorganisationerna vid årsmötet. CAN står för Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Läs mer om oss på www.can.se

